

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TRANSFER FİYATLANDIRMASI VE TÜRK VERGİ
SİSTEMİNDEKİ YERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cihat ERTÜRK

**Enstitü Anabilim Dalı: Maliye
Enstitü Bilim Dalı: Maliye**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Naci Tolga Saruç

EKİM - 2007

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TRANSFER FİYATLANDIRMASI VE TÜRK VERGİ
SİSTEMİNDEKİ YERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cihat ERTÜRK

Enstitü Anabilim Dalı: Maliye

Enstitü Bilim Dalı: Maliye

Bu tez 07/10/2007 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. İsa SAĞBAŞ

Yrd. Doç. Dr. Naci Tolga SARUÇ

Yrd. Doç. Dr. Temel GÜRDAL

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Cihat ERTÜRK

07.10.2007

ÖNSÖZ

“Transfer Fiyatlandırması Ve Türk Vergi Sistemindeki Yeri” konusu, globalleşme sürecinde vergi idarelerinin ve şirketlerin gündemini oluşturmaktadır. Türk Vergi Mevzuatında kavram olarak henüz yeni yer alan “transfer fiyatlandırması” güncelliği ve önemi açısından incelenmeye değer bulunmuştur. Bu çalışmanın hazırlanmasında desteğini esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Naci Tolga SARUÇ’a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca, hayat mücadelemde desteklerini hiç esirgemeyen, emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme de şükranlarımı sunarım. Yetişmemde katkıları olan tüm hocalarıma da minnettar olduğumu ifade etmek isterim.

Cihat ERTÜRK

07.10.2007

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLOLAR LİSTESİ	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TRANSFER FİYATLANDIRMASI	4
1.1. Kavram Olarak Transfer Fiyatlandırması.....	4
1.2. Transfer Fiyatlandırmasının İşleyişi.....	5
1.3. Transfer Fiyatlandırmasının Amaçları ve Vergisel Boyutu.....	7
1.3.1. Vergileme İle İlgili Amaçlar.....	8
1.3.2. Yönetime Dönük Amaçlar.....	10
1.3.3. Uluslararası Amaçlar.....	10
1.4. TRANSFER FİYATLANDIRMASI YÖNTEMLERİ.....	10
1.4.1. Piyasaya Dayalı Transfer Fiyatlandırması.....	12
1.4.2. Maliyete Dayalı Transfer Fiyatlandırması.....	13
1.4.3. Pazarlığa Dayalı Transfer Fiyatlandırması.....	14
1.4.4. İkili Esasa Dayalı Transfer Fiyatlandırması.....	15
1.5. Çok Uluslu Şirketler Ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları.....	15
1.6. Transfer Fiyatlandırmasının Yatırımlara Etkisi.....	19
BÖLÜM 2: TRANSFER FİYATLANDIRMASININ ÜLKELER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ VE BAZI ÜLKE UYGULAMALARI	21
2.1. OECD Transfer Fiyatlandırması Uygulamaları.....	21
2.1.1. Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin OECD Çalışmaları.....	22
2.1.2. Çok Uluslu Şirketler ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlandırması Rehberi.....	23

2.1.2.1. Temel Kavramlar	24
2.1.2.2. Emsallere Uygunluk İlkesi	27
2.1.2.2.1. Emsallere Uygunluk İlkesinin Uygulanmasının Ön Koşulları	28
2.1.2.3. Emsal Bedel Tespit Yöntemleri	32
2.1.2.3.1. Geleneksel İşlem Yöntemleri	33
2.2. Amerika Birleşik Devletleri Uygulamaları	38
2.3. Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinin Uygulamaları	39
2.3.1. Almanya Uygulamaları	39
2.3.2. İngiltere Uygulamaları	40
2.4. Transfer Fiyatlandırmasının Ülkeler Açısından Değerlendirilmesi	41
2.4.1 Transfer Fiyatlandırmasının Ülkeler Açısından Oluşturduğu Temel Sorunlar	42
2.4.2. Transfer Fiyatlandırmasında Vergilendirilecek Gelirin Tespiti İle İlgili Yaklaşımlar	43
2.4.3. Transfer Fiyatlandırmasında Kârın Yeniden Belirlenmesindeki Başlıca Sorunlar	44
BÖLÜM 3: TÜRK VERGİ SİSTEMİNDE TRANSFER FİYATLANDIRMASI DÜZENLEMELERİ VE YAPILMASI GEREKENLER	46
3.1. Türk Vergi Sisteminde Transfer Fiyatlandırması İçerikli Mevcut Düzenlemeler	46
3.1.1. 5422 Sayılı KVK’da Bulunan Örtülü Kazanç Dağıtım Düzenlemeleri	48
3.1.2. 5520 Sayılı KVK’da Bulunan Örtülü Kazanç Dağıtım Yoluyla Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenleme	50
3.1.3. 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nda Transfer Fiyatlandırması Uygulamasına İlişkin Düzenlemeler	54
3.1.4. Bakanlar Kurulu Kararı Taslağında Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemeler	55
3.1.5. Genel Tebliğ Taslağında Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemeler	56
3.2. Transfer Fiyatlandırması Uygulamasına İlişkin Değerlendirme ve Öneriler	61

SONUÇ	64
KAYNAKÇA	67
EKLER	72
ÖZGEÇMİŞ	76

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ÇUŞ	: Çok Uluslu Şirketler
DYY	: Doğrudan Yabancı Yatırım
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
KVK	: Kurumlar Vergisi Kanunu
OECD	: Kalkınma ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatı

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1	: Transfer Fiyatlamasının İşleyiş Örneği -1.....	6
Tablo 2	: Transfer Fiyatlamasının İşleyiş Örneği -2.....	6
Tablo 3	: Çok Uluslu Şirketlerin Manipulasyon Yapma Gerekçeleri.....	7
Tablo 4	: En Fazla Uluslararası Yatırım Çeken On Ülke ve Türkiye (2002-2005).....	17
Tablo 5	: Diğer Ülkelerde Transfer Fiyatlandırması.....	42
Tablo 6	: Kurumlar Vergisi Kanununda Yapılan Değişikliklere İlişkin Karşılaştırma.....	48

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1	: Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri.....	12
Şekil 2	: 1995-2006 Döneminde Türkiye’de Uluslararası Doğrudan Yatırımlar.....	18
Şekil 3	: OECD Emsal Bedel Tespit Yöntemleri.....	33
Şekil 4	: İlişkili Kişi Örneği.....	57

Tezin Başlığı: “Transfer Fiyatlandırması Ve Türk Vergi Sistemindeki Yeri”	
Tezin Yazarı: Cihat ERTÜRK	Danışman: Yrd. Doç. Dr. Naci Tolga SARUÇ
Kabul Tarihi: 07 Ekim 2007	Sayfa Sayısı: VIII (ön kısım) + 76 (tez)
Anabilimdalı: Maliye	Bilimdalı: Maliye Teorisi
<p>Bu çalışmada, konu başlığı “Vergi Güvenlik Önlemi Olarak Transfer Fiyatlandırması ve Türk Vergi Sistemindeki Yeri” adı altında ele alınarak, vergi idareleri ve firmaların gündemini oluşturan transfer fiyatlandırması konusu incelenmektedir. Transfer fiyatlandırması, ilgili firmalar arasında mal veya hizmet transferlerinde kullanılan bir yönetim ve muhasebe tekniğidir. Transfer fiyatlandırma ekonomik anlamda, grup birimlerinin performansını değerlendirmede kullanılabileceği gibi vergi avantajı sağlamak amacıyla da kullanılabilmektedir. Transfer fiyatlandırması bazen firmalar tarafından çıkar amaçlı kullanılmakta ve ülkeler arasında sermaye hareketine ve vergiden kaçınmaya yol açabilmektedir.</p> <p>Vergi idareleri bu durumun vergi gelirlerine olabilecek olumsuz etkilerini önlemek amacıyla yasa çıkarmaktadır. Bu amaçla mevcut kurumlar vergisi yasası değiştirilmiştir. 5520 sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu, OECD nin “Uluslararası İşletmeler ve Vergi İdareleri için Transfer Fiyatlandırması Rehberi” ne uygun transfer fiyatlandırma kuralları getirmiştir. Yeni düzenleme ile ülkemizde vergi kaybının önlenmesi ve sermaye hareketinin azaltılması amaçlanmıştır. Transfer fiyatlandırması konusunda Türkiye’de olduğu gibi, dünyada bir çok ülke OECD rehberini örnek almıştır.</p> <p>İncelenen konuda, Türk Vergi Sisteminin transfer fiyatlandırması konusunda uluslararası vergi mevzuatına uyum sağlama açısından gelişme kaydettiğine değinilmiştir. 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ile yapılan değişikliğin yeterli olmadığına, uygulamada yaşanacak sorunlara ve çözüm önerilerine değinilerek, mevzuat değişikliğine ilişkin bir geçiş sürecine ihtiyaç olduğu hatırlatılmıştır.</p>	
Anahtar kelimeler: Transfer Fiyatlandırma, Çok Uluslu Şirketler , Örtülü Kazanç, Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu	

Title of the Thesis: "Transfer pricing and its place at Turkish Tax System"	
Author of the Thesis: Cihat ERTÜRK	Counsellor: Ass. Prof. Dr. Naci Tolga SARUÇ
Acceptance Date: 7 October 2007	Number of Pages: VIII (preliminary section) + 76 (thesis)
Department: Finance	Subfield: Finance Theory
<p>In this work, tax administrations and the transfer pricing that constitute the agenda of the firms are analysed under the title of "Transfer Pricing and its place at Turkish Tax System". Transfer pricing is a method and accounting technique used in transfer of goods or service between the relevant firms. Transfer pricing may also be used in evaluating the performance of group units in the economic sense as well as for providing tax advantage. Transfer pricing is sometimes used by the firms for benefit purposes, and it may lead to capital movement between the countries and abstention from tax.</p> <p>Tax administrations make laws in order to prevent the possible negative effects of this situation on tax revenue. For this purpose, the existing corporation tax law has been changed. New Corporation Tax Law numbered 5520 has brought transfer pricing rules appropriate for "Transfer Pricing Guide for international establishments and Tax Administrations" of OECD. It has been aimed to prevent tax loss and reduce the capital movement in our country with the new regulation. For transfer pricing, many countries in the world have followed OECD guide like Turkey.</p> <p>In the subject analysed, it has been mentioned that Turkish Tax System has shown improvement for harmonizing with the international tax legislation for transfer pricing subject. It has been specified that the change made with Corporation Tax Law numbered 5520 is not sufficient, and the problems that will be experienced in the application and the solution suggestions have been mentioned, and it has been reminded that a transition process is required for legislation change.</p>	
Keywords: Transfer Pricing, Multinational Companies, Hidden Profit, New Corporate Income Tax Code	

GİRİŞ

Şirketleri ve vergi idarelerini yakından ilgilendiren transfer fiyatlandırması, vergi hukukunun güncel konularındandır. Globalleşme sürecindeki gelişmeyle birlikte, dünyadaki mal ve hizmet ticareti ve doğrudan yatırımlar hızla artmaktadır. Bu yatırımlar, ağırlıklı olarak çok uluslu olarak bilinen şirketler tarafından yapılmaktadır.

Dünya ticaretinin yaklaşık olarak %60'ını gerçekleştiren çok uluslu şirketlerin dünya ticareti üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır ve söz konusu ticaret hacminin yaklaşık %50'si de yine bu şirketlerin kendi aralarında gerçekleşmektedir (Aktaş, 2004:25-29).

Araştırmanın Önemi:

Globalleşme sürecinde serbest üretim, yatırım ve ticaret engelleri azalırken, ülkelerin farklı vergi uygulamaları devam etmektedir. Bazı ülkeler cazip vergi sistemleri ile yatırımları ülkelere çekmektedirler. Bu anlamda değerlendirdiğimiz zaman gelişmiş ülkelerin büyük kısmı yüksek vergi oranlı ülkelerdir. Ülkeler arası vergi sistemlerindeki farklılıklar ve vergi oranlarındaki farklılıklar, birçok ülkede faaliyet gösteren çok uluslu şirketler (ÇUŞ) için büyük vergi avantajları oluşturmuştur. Bu şirketler farklı ülkelerde ilişkili oldukları şirketlerle aralarında gerçekleştirdikleri mal ve hizmet transferlerindeki fiyatlandırmalarında değişiklik yaparak ve piyasadan farklı fiyatlar uygulayarak vergi yüklerini azaltmaktadırlar. ÇUŞ'lar yüksek vergi yükü olan ülkelerdeki gelirlerini azaltarak ve düşük vergi yükü ya da hiç vergi yükü bulunmayan ülkelerdeki gelirlerini artırarak, toplam vergi sonrası gelirlerini artırmayı amaçlamaktadırlar. Söz konusu şirketlerin kendi grup şirketleri aracılığıyla yaptıkları mal ve hizmet transferleri dünya ticaretinde sapmalara, ülkeler arası gelir aktarımlarına ve bazı durumlarda bu şirketlerin çifte vergilendirmeye maruz kalmasına neden olmaktadır.

Ülkelerin kamu harcamalarının en önemli finansman kaynağı olan vergilerin mükelleflere yansması vergi oranları ile belirlenmektedir. Vergi oranlarının artırılması veya azaltılması mükelleflerin ödeyecekleri vergi tutarını değiştirmektedir. Mükellef şirketler toplam vergi yüklerini azaltarak vergi sonrası dağıtılabilir karın daha fazla olması için mücadele ederken, devlet bütçesine zarar vermektedirler. Bu konuda gerekli önlemleri almak için mal ve hizmet alışverişinde ki fiyatların kontrolü hususunda transfer fiyatlandırması kavramı önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı:

Bu çalışmanın temel amacı dünya ticaretini ve vergi sistemini yakından ilgilendiren transfer fiyatlandırması konusunu inceleyip, Türk vergi sisteminde 01.01.2007 tarihi itibarıyla yer alan transfer fiyatlandırmasının analizini yaparak, mevzuattaki eksiklikleri tespit edip, çözüm önerilerinde bulunmaktadır. Çalışmayla ulaşmak istenen hedef dünya ticaretinde yer alan uluslararası transfer fiyatlandırmasıyla ÇUŞ'ların gerçekleştirdikleri mal ve hizmet hareketlerindeki fiyat farklılıklarının, ülke bazında gelir ve vergi kaybına neden olduğunun anlaşılmasını sağlamaktır. Bir diğer hedef ise Türkiye'de faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerin gelirlerinin doğru tespit edilmesini ve bu alandaki boşlukları engellemek için gerekli önlemleri almanın yanı sıra çifte vergilendirmeyi önleyici düzenlemeler yapılmasını sağlamaktır.

Araştırmanın Yöntemi:

Çalışmanın hazırlanması sürecinde kaynakların incelenmesinin yanı sıra mülakat yöntemi de kullanılmıştır. Gelir İdaresi başkan yardımcısı Bülent TAŞ, uluslar arası denetim şirketi PriceWaterHouseCoopers Türkiye ortağı, Yeminli Mali Müşavir Zeki Gündüz ve uluslar arası denetim şirketi Deloitte Türkiye kıdemli müdürü Özgür Toros ile kişisel görüşme yapılarak transfer fiyatlandırmasına ilişkin

uygulama hakkında bilgileri alınmış ve değerlendirmeleri çalışmaya katkı sağlamıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde transfer fiyatlandırmasının tanımı, amaçları ve vergisel boyutu incelenip, önemi vurgulanmaktadır. Yine bu bölümde transfer fiyatlandırmasının yöntemleri ele alınmaktadır.

İkinci bölümde; transfer fiyatlandırmasının ülkeler açısından değerlendirilmesi yapılarak, OECD uygulamalarının analizi yapılmış ve transfer fiyatlandırmasının oluşturduğu sorunların tespiti yapılmıştır.

Üçüncü bölümde; Türk vergi sisteminde transfer fiyatlandırmasıyla ilgili yasal düzenlemeler ele alınmıştır. Ayrıca transfer fiyatlandırmasına ilişkin yapılması gereken düzenlemeler ile karşılaşılabilecek sorunlar değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde ise yapılan çalışmanın genel değerlendirmesi yapıldıktan sonra gerekçelerle Türk vergi sisteminde transfer fiyatlandırmasına ilişkin gerekli düzenlemelerin yapılması ve mevzuata kazandırılması önerilmiştir.

BÖLÜM 1: TRANSFER FİYATLANDIRMASI

Transfer fiyatlandırması, uluslararası vergi hukuku açısından önemli konulardan birisidir. Transfer fiyatlandırmasının, bu bölümde tanımı yapılmış, işleyişine ilişkin olarak tablolar ile örnekler verilerek, amaçları ile vergisel boyutu ele alınmıştır.

1.1. Kavram Olarak Transfer Fiyatlandırması

Transfer fiyatlandırması (transfer pricing); bir ticari işletmenin kendi bölümleri ya da kolları arasındaki mal ve hizmet satışlarında uyguladığı fiyat olarak tanımlanabilir (Kapusuzoğlu, 1998). ÇUŞ'ların mal ve hizmet satışlarını, çeşitli ülkelerdeki grup firmalarıyla ve iştirakleriyle yapmaları durumunda transferler uluslararası transfer boyutu kazanmakta ve fiyatlandırmalar uluslararası transfer fiyatlandırması adını almaktadır. "Transfer fiyatlarına arz fiyatları veya dağıtım fiyatları da denir. Bir ÇUŞ'un şubeleri arasında uluslararası ticaret meydana geldiğinde, bu bağımlı firmalar arasında belirlenen fiyata transfer fiyatı" denir (Günaydın, 1999:165).

Transfer fiyatlandırması, bir ticari işletmenin ilişkili olduğu şahıs veya şirketlerle olan işlemlerinde uyguladıkları fiyattır. Bu bağlamda birden fazla ülkede faaliyet gösteren şirketler, ülkelerin vergi yüküne göre merkez oluşturmakta ve ülkelerarası fiyatlandırma yöntemleri ile vergi yükünü azaltmak için ülkedeki faaliyetinde kârı azaltıcı fiyatlandırmaya yönelmektedir (Seviğ, 2003).

Günümüzde transfer fiyatlandırması kavramı, uluslararası ve çok uluslu şirketlerin kendi aralarında uyguladıkları fiyatlandırma olarak bilinmektedir. Farklı vergilendirme yetkisine sahip ülkelerde yer alan çok uluslu şirketlerin, en az vergi yükü ile karşılaşacakları ülkede vergi matrahını oluşturma çabalarında, yaygın olarak transfer fiyatlandırmasını araç olarak kullanmaları en büyük etken olmuştur. Transfer fiyatlandırması, söz konusu bağımlı uluslararası firmalar arasındaki ülke sınırını geçen mal ve hizmet transferlerinde uygulanan fiyatlandırma olarak kabul edilmektedir.

1.2. Transfer Fiyatlandırmasının İşleyişi

Transfer fiyatlandırması, ÇUŞ'lar tarafından kendi iştirakleri ve ilişki içinde oldukları kuruluşlar arası işlemlerden doğan kârın, vergi veya başka amaçlarla dağılımıyla ilgilidir. Transfer fiyatları sadece vergisel amaçlı olarak değil, performansların belirlenmesinde de kullanılabilir. Fiyatlandırma sorunun çözümü, OECD'nin önerdiği emsal bedel ya da piyasa fiyatı prensipleri çerçevesinde mümkündür.

Transfer fiyatlandırmasının işleyişi konusunda Aktaş'ın (2004:32) örneğinden yola çıkarak şu somut örnek verilmiştir:

- X ülkesinde bulunan XYZ şirketi yılda 1000 adet fırın üretimi yapmaktadır. Şirket bu ürünü Y ülkesinde yerleşik olan, VYZ şirketi aracılığıyla piyasaya satmaktadır. XYZ şirketi fırınların tanesini 2000\$'dan, VYZ şirketine satmaktadır. VYZ şirketi de maliyetine % 25 kâr marjı ekleyerek, fırınları tanesi 2.500 \$'dan piyasaya satmaktadır. X ülkesinde vergi oranı % 50, Y ülkesinde % 20'dir.
- Bu şartlar çerçevesinde X ve Y ülkesindeki şirketlerin gelir tabloları ile Çok Uluslu Şirketin konsolide gelir tablosu aşağıdaki gibi olacaktır.

Tablo 1. Transfer Fiyatlandırmasının İşleyiş Örneği -1

GELİR TABLOSU	X ÜLKESİ XYZ A.Ş.	Y ÜLKESİ VYZ A.Ş.	KONSOLİDE TABLO
Satış Geliri	2.000.000 \$	2.500.000 \$	2.500.000 \$
Satılan Mal Maliyeti (-)	1.200.000 \$	2.000.000 \$	1.200.000 \$
Diğer Giderler (-)	200.000 \$	200.000 \$	400.000 \$
Vergi Öncesi Kâr	600.000 \$	300.000 \$	900.000 \$
Kurumlar Vergisi (-)	3.000.000 \$	60.000 \$	360.000 \$
Vergi Sonrası Kâr	300.000 \$	240.000 \$	540.000 \$

Kaynak: Aktaş, (2004:32)

Örnekte görüldüğü üzere, ÇUŞ'lar grubu, piyasaya yapılan 2.500.000 \$'lık konsolide satış sonucunda, toplam 360.000\$ konsolide vergi ve 540.000\$ net kâr elde edilmiştir. Ancak ÇUŞ'ların temel hedeflerinden birisi, kendi aralarında yaptıkları transferleri kullanarak, daha az vergi ödemek ve konsolide net kârlarını artırmaktır. Bu nedenle, daha az vergi ödemenin yöntemi, kendi aralarındaki fiyatı değiştirmektir.

- Bu çerçevede, grup içi transfer fiyatı 2000 \$'dan, 1600 \$'a düşürülür ise, ÇUŞ'un konsolide vergi sonrası kârında artış görülmektedir.

Tablo 2. Transfer Fiyatlandırmasının İşleyiş Örneği -2

GELİR TABLOSU	x ÜLKESİ XYZ A.Ş.	Y ÜLKESİ VYZ A.Ş.	KONSOLİDE TABLO
Satış Geliri	1.600.000 \$	2.500.000 \$	2.500.000 \$
Satılan Mal Maliyeti (-)	1.200.000 \$	1.600.000 \$	1.200.000 \$
Diğer Giderler (-)	200.000 \$	200.000 \$	400.000 \$
Vergi Öncesi Kâr	200.000 \$	700.000 \$	900.000 \$
Kurumlar Vergisi (-)	100.000 \$	140.000 \$	240.000 \$
Vergi Sonrası Kâr	100.000 \$	560.000 \$	660.000 \$

Kaynak: Aktaş, (2004:32)

Yukarıdaki tablodan görüldüğü üzere, X ülkesinde üretilen fırınların düşük vergi oranlarının bulunduğu Y ülkesine daha düşük fiyatla satılıp, kârın büyük çoğunluğunun Y ülkesinde bırakılması neticesinde, ÇUŞ'lar grubu toplam ödenecek vergiyi 360.000 \$'dan 240.000 \$'a düşürmüş , buna karşılık konsolide net karlılığını 540.000 \$'dan 660.000 \$'a yükseltmiştir.

1.3. Transfer Fiyatlandırmasının Amaçları ve Vergisel Boyutu

Transfer fiyatlarındaki değiştirmelerin vergileme, yönetime dönük amaçlar ve uluslararası ile ilgili boyutları ve amaçları vardır. Ancak günümüzde vergileme ile ilgili amaçları ön planda tutulmakta ve tartışılmaktadır. Transfer fiyatlandırması amaçlarını;

i. Vergileme ile ilgili amaçlar,

ii. Yönetime dönük amaçlar,

iii. Uluslararası amaçlar olarak 3 kategoride inceleyebiliriz. Aşağıdaki tablo ile ÇUŞ'ların transfer fiyatlandırması değişikliği yapma gerekçelerinin analizi yapıldığında, transfer fiyatlandırmasının amaçları daha iyi anlaşılacaktır. Aktaş'ın (2004:55) hazırlamış olduğu tablo 3 değişiklik yapılarak sadeleştirilmiştir.

Tablo 3. Çok Uluslu Şirketlerin Transfer Fiyatlandırması Değişikliği Yapma Gerekçeleri

Vergi - İşlem Türü		ÇUŞ Tarafından Yapılan Değişiklik
1	Kurumlar Vergisi	Düşük Fiyatlandırma
2	Gümrük Vergileri	
	İthalat	Düşük Fiyatlandırma
	İhracat	Düşük Fiyatlandırma
3	Kârların ve Sermayenin Transferi	Yüksek Fiyatlandırma
4	Kur Riski	
	Sağlam Para Talebi	Yüksek Fiyatlandırma
5	Makine vb. Aktifleştirilmesi	Yüksek Fiyatlandırma
6	Hükümet Fiyatları Belirliyorsa Fiyat Artış İmkânı Sağlama	Yüksek Fiyatlandırma
7	Anti Tekel Çalışmalarına Tepki	Düşük Fiyatlandırma
8	Anti Damping Çalışmalarına Tepki	Yüksek Fiyatlandırma
9	Ücret Artışlarından Korunma	Yüksek Fiyatlandırma
10	Ortak Girişimler	Yüksek Fiyatlandırma
11	Yeni Kurulmuş Yabancı İştiraki Destek	Düşük Fiyatlandırma
12	Maliyetleme İle Pazar Payı Artırma	Düşük Fiyatlandırma

Kaynak: Aktaş (2004:55)

Yukarıdaki tablodan, ÇUŞ'ların düşük veya yüksek transfer fiyatlandırmasıyla neleri amaçladıkları anlaşılmaktadır. Tablonun ilk iki satırında, ÇUŞ'ların transfer

fiyatlandırması değişikliği yapma gerekçesi, kurumlar ve gümrük vergileridir. Yapılan transfer fiyatlandırması değişikliği, ilişkili kuruluşa yapılan mal ve hizmet transferleri ile ithalat ve ihracatın düşük faturalandırılmasıdır. ÇUŞ'ların transfer fiyatlandırmasını etkileyen unsurlar sadece vergiler değil, aynı zamanda, kar transferi, kur riski, fiyat kontrolleri, anti-tekel, anti-damping soruşturması gibi ekonomik ve ticari faktörler de transfer fiyatlandırması değişikliği yapma gerekçesi olmaktadır.

Transfer fiyatlandırması, vergi idarelerinin firmalardan elde edilen vergi gelirlerini azaltmasının yanı sıra firmaların çifte vergilendirilmesine de neden olabilir. Vergi idareleri vergi tabanının transfer fiyatlandırmasından dolayı aşınmasını istemez. Bu çerçevede değerlendirildiği zaman transfer fiyatlandırması vergi idareleri tarafından dikkate alınması gereken önemli bir olgudur. Şirketler açısından transfer fiyatlandırmasının önemi ise vergi yükünü azaltarak ve vergi oranının düşük olduğu ülkede karı toplayarak, en az vergiyi ödemektir. Şirketler vergi kaçaklığı yerine, transfer fiyatlandırması yarasını uygulamayan ülkelerde vergiden kaçınarak daha az vergi ödemeyi tercih etmektedirler.

Tax Notes dergisinde yayınlanan bir araştırmaya göre vergi yetkililerinin %82'si transfer fiyatlandırmasını ana vergi problemi olarak belirlemişlerdir (Aktaş, 2004:27). Transfer fiyatlandırması, yönetim açısından önemli olmanın yanı sıra, vergi amaçları açısından da oldukça büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla şirketler açısından transfer fiyatlandırmasının önemli bir stratejik amacı da yerel ve uluslararası vergileri azaltmaktır. Transfer fiyatlandırmasının aynı zamanda yeni bir ülkede pazara girmek, uluslar arası ilişkileri güçlendirmek gibi stratejik amaçları da vardır (Yakar ve Ünal, 2007:125).

1.3.1. Vergileme İle İlgili Amaçlar

Farklı ülkelerde faaliyette bulunan şirketler ile bunların ülke içinde ve dışında bağıntılı olduğu merkez veya diğer alt firmalar arasındaki mal ve hizmet transferi sonucu uygulanan fiyatlamaların, buldukları ülkeler açısından gerçek durumu yansıtmaması ve dolayısıyla şirketlerin vergi mükellefiyetlerinin de buna göre oluşması esastır. Ancak söz konusu şirketlerin global vergi yükünü minimize

etmek amacıyla aralarındaki mal ve hizmet transferinde emsaline göre düşük veya yüksek fiyat uygulayarak, vergi matrahlarını düşürmeleri ve böylece vergi yüklerini gerçek tutarlara kıyasla indirmeleri mümkündür. Nitekim farklı vergilendirme yetkisine sahip ülkelerin yasal boşluklarından veya teşviklerinden yararlanarak, uluslararası firmalar ve dünya ticaretine egemen olan çok uluslu şirketler, bu imkanı azami ölçüde kullanmışlardır.

Ülkelerin, globalleşme sürecinde çok uluslu şirketlerin transfer fiyatlandırması yoluyla vergi matrahlarını azaltarak vergi kaybına neden olan olumsuz etkilerinden kurtulmak için şimdiden çare aramaları gerekmektedir, aksi takdirde vergi gelirlerinde kaçınılmaz düşüşler olacaktır (Tanzi, 2001:165).

Öncel (2002:4), transfer fiyatlarındaki değiştirmelerin vergilendirme açısından çeşitli amaçlarını şöyle özetlemektedir;

- Vergi sonrası global karı maksimize etmek,
- Dış ticaret üzerinden alınan vergilerin düşürülmesi,
- İhracat fiyatlarını değiştirerek gerçeğinden fazla vergi iadesi alınması,
- Ödenecek bedele stopaj uygulaması yapılan durumlarda matrahın daraltılması veya gizlenmesi,
- Genel merkez giderlerinin vergi yükü diğerlerine göre yüksek olan ülkelerdeki bağlı şirketlere kaydırılarak vergi mükellefiyetinin azaltılması.Burada bağlantılı firmanın vergi matrahını azaltma amacı vardır.
- Ülkelerin dış ticaret veya kar transferi konusundaki sınırlandırmalarının aşılması ve böylece dolaylı olarak vergi yükünün azaltılması.

Bağıntılı firmaların bulunduğu bir kısım ülkelerde kar transferi, ithalat tutarı veya döviz ve kur üzerinde bir kısım kısıtlamalar söz konusuysa, transfer fiyatlarının değiştirilerek bunların aşılması ve dolaylı olarak da vergi mükellefiyetinin azaltılması amaçlanabilir. Örneğin döviz tutarı olarak kota sınırlandırması varsa,

mal ve hizmet bedelleri düşük tutularak, söz konusu kota kısıtlaması aşılabılır ve aynı zamanda daha az ithalat vergisi ödenmiş olur.

Transfer fiyatlarının vergi amacıyla değiştirilmesinde, yukarıdaki yöntemlerin her biri arasında, vergi yükünün azaltılması yönünde çelişki oluşabilir. Örneğin yüksek vergi yükü bulunan bir ülkedeki bağıntılı firmaya vergi matrahını daraltmak amacıyla yüksek fiyattan yapılan bir satış, aynı zamanda ithalat vergileriyle ilgili ödenecek vergileri artırabilir. Ancak diğer şartlar veriyken, çok uluslu şirketler belirleyecekleri bir transfer fiyatı seti ve politikasıyla, en düşük vergilendirme yapan ülkelerdeki bölümlerinde bütün karını oluşturabilmektedir.

1.3.2. Yönetime Dönük Amaçlar

İç transferler söz konusu olduğunda içe veya yönetime dönük amaçlar transfer fiyatlandırma kararlarını etkiler. Yöneticilerin hedefleri, firmanın hedefleri ya da yöneticilere teşvikler sağlama ve benzeri amaçlarla transfer fiyatlandırmaları yapılabilir. Adaletli performans değerlemesi, motivasyon ve hedef uyumunu teşvik etme yönetimle ilgili amaçlardır. Çalışma konusu vergisel amaçlı transfer fiyatlandırmaları üzerine yoğunlaştığından bu amaçlarla ilgili daha fazla detaya girilmeyecektir.

1.3.3. Uluslararası Amaçlar

Çok uluslu şirketlerin transfer fiyatlandırmalarında uluslararası ekonomik ya da siyasi amaçlarla hareket etmeleri olağandır. Transfer fiyatlandırmasının uluslararası amaçları nakit transfer sınırlamaları, rekabetçi durum ve gerçek gelir-maliyetleri yansıtmadır. Konumuzun vergisel amaçlı olması nedeniyle transfer fiyatlandırmalarının uluslar arası amaçlarına ilişkin detaylı açıklama yapılmayacaktır.

1.4. Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri

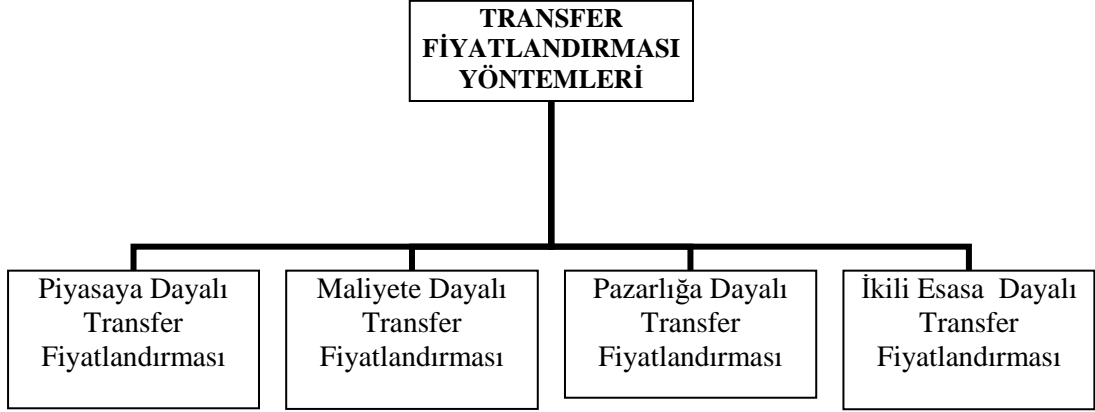
Transfer fiyatlandırma dört fiyatlandırma modelinin biri ile başarılabilir. Uluslararası transfer fiyatlandırma stratejileri iki gruba ayrılır. İlki piyasaya dayalı transfer

fiyatlandırması ve ikincisi piyasaya dayanmayan transfer fiyatlandırmasıdır. Piyasaya dayanmayan transfer fiyatlandırması, maliyete dayalı, pazarlığa dayalı ve ikili esasa dayalı olmak üzere üçe ayrılır. Aşağıda bu yöntemlere kısaca değinilecektir. (Aktaş, 2004).

OECD'e göre uluslar arası ticaretin yaklaşık %60'ı çok uluslu işletmelerin birimleri arasında yapılmaktadır ve çok uluslu işletmelerle, hükümetler arasındaki en büyük çatışma noktası transfer fiyatlandırması problemidir. Dolayısıyla çok uluslu şirketler bağlı işletmeleri ile ürün ve hizmet transferlerinde belirledikleri fiyatlar ile ödeyecekleri vergi tutarlarını ayarlayabilmektedirler. Transfer fiyatlandırmasında şirketlerin hangi yöntemi seçmeleri gerektiği oldukça önem arz etmektedir (Yakar ve Ünal, 2007:130).

Transfer fiyatlandırması yöntemleri aşağıdaki tabloda listelenmiş ve alt başlıklar şeklinde açıklamaları yapılmıştır.

Şekil 1. Transfer Fiyatlandırması Yöntemleri

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

1.4.1. Piyasaya Dayalı Transfer Fiyatlandırması

Tam rekabet koşullarının sorunsuz işlediği piyasalar mevcut olduğunda, piyasa fiyatı doğru transfer fiyatı olarak kabul edilir. Bu yöntem pazar fiyatını temel alan transfer fiyatlandırması olarak da adlandırılır. Tam rekabet koşullarının olduğu piyasa fiyatları ile fiyatlama bölümler arası mal transferinde bölümlerin maliyetlerini tam olarak yansıtır ve bölümlerin özelliğini korumasını sağlar. Bu fiyatlar tam rekabet koşullarında olduğu için objektif olarak kabul edilmelidir.

Piyasaya dayalı transfer fiyatlandırması, şirket grubu içinde malların değişimi için cari piyasa fiyatını kullanır. Bu fiyatlar piyasada belirlendiğinden onların objektif olduğu ve satış birimleri tarafından ayarlamaya gerek kalmadığı düşünülür. Piyasaya dayalı transfer fiyatlandırması metodunu kullanma, satış birimlerini, piyasa fiyatından satmak için teşvik eder ve aynı zamanda doğru bir transfer fiyatı seçme konusunda bölümler arasındaki uyumsuzluğu minimize eder. Diğer taraftan firma, işletme dışı piyasa fiyatı işletme içindeki üretimin fırsat maliyetini sınırlı yansıttığından, işletme içi üretimde transfer fiyatının ne olacağını tespit etmek oldukça zor olmaktadır (Koyuncu, 2005:382). Örneğin işletme kullanılan bir hammaddenin kalitesi veya makinenin maliyetine piyasadaki ürünü üretene firmadan farklı olabilir.

1.4.2. Maliyete Dayalı Transfer Fiyatlandırması

Tam rekabet koşullarının olmadığı piyasada veya ürünün çok özel bir ürün (örneğin; lazer ışınıyla ölçüm yapan metreyi ilk çıkaran firma için bu ürün özel üründür) olması gibi durumlarda piyasa fiyatının olmadığı veya tespitinin zor oluşu maliyete dayalı transfer fiyatlandırmasını gerekli kılmaktadır.

Piyasada bulunan birçok ürün için piyasaya dayalı transfer fiyatlandırması mümkün değildir veya pratik değildir. Çünkü ürün özel bir parça olabilir, fiyat listeleri geniş bir şekilde geçerli olmayabilir ve iç ürün tüketici hizmeti veya kalite, hazır ithal mallardan farklı olabilir. Bu durumlarda birçok firma üretim bölümünün üretim maliyetine dayalı olarak transfer fiyatlarını hesaplar. Maliyete dayalı transfer fiyatlandırması yönteminin uygulanmasında işletmeler özellikle maliyetlerin belirlenmesinde bazı zorluklarla karşılaşabilir. İşletmelerin faaliyetlerine devam edebilmeleri için maliyetlerini karşılayabilecek konumda olmaları gerekmektedir. Ancak piyasadaki rekabet koşulları gereği şirketlerin fiyatlarını düşürmek zorunda kaldıkları dönemler bulunmaktadır. Bu nedenle, mal veya hizmetlerin maliyeti ile piyasa fiyatları arasında anlamlı bir ilişki her zaman olmayabilir (Küçükkaya, 2005:59)

Maliyete dayalı transfer fiyatlarının; tam maliyet, değişken maliyet ve tam maliyet artı kar payı olmak üzere üç değişik şekli vardır. Tam maliyete dayalı transfer fiyatlandırması genellikle önerilmemektedir. Bölüm performansını değerlendirmek için iyi bir yol değildir, üretim bölümü transfer fiyatlandırması için fazladan maliyet eklemesi yoluna gidebilir. Değişken maliyete dayalı transfer fiyatında, transfer fiyatı olarak satıcı bölümün değişken maliyetleri esas alınmaktadır. Maliyet artı kar payı yöntemi ise, tam maliyet veya değişken maliyet artı normal kar şeklindedir (Aktaş, 2004).

Transfer fiyatlandırması olarak değişken maliyetlerin baz alınması durumunda bir kısım problemler ortaya çıkmaktadır. Birinci problem satıcı bölümün sabit maliyetlerini geri alamaması nedeniyle, kârlarının olumsuz etkilenmesidir, bir diğer

problem ise üretim bölümünün değişken maliyetlerinin yüksek hesaplanması gibi, çarpıtmayı özendirmeyi içerebilmesidir ayrıca değişken maliyete dayalı transfer fiyatlandırması karar sürecinde yararlı olmasına karşın, faaliyet değerlemesinde o derece etkili olamamaktadır (Nazalı, 2007).

Beylik'e (2004a) göre, maliyetlerin belirlenmesinde gerçek, standart ve marjinal maliyetler temel alınmaktadır;

-Gerçek Maliyetler: Üretimi yapan departmanın doğrudan ve dolaylı genel giderleri ürünün maliyeti ile ilişkilendirilmektedir. Bölüm genel giderleri bölümün doğrudan yaptığı genel giderlerden ve şirketin diğer genel giderlerinden bölümün payına düşen kısımdan oluşmaktadır.

-Standart Maliyetler: Standart maliyetler; belli bir gelişme düzeyinde belli koşullar altında belli fonksiyonların ve belli bölümlerin fiili maliyetlerinin ne olması gerektiğine ilişkin öngörülerdir. Standart maliyet yönteminde, giderler fiili tutarlar üzerinden izlenirken, standart tutarları üzerinden maliyetlere yüklenir.

-Marjinal Maliyetler: Eğer mamul için tam rekabet piyasası yoksa ya da herhangi bir nedenle, satın alabilme bağımsızlıkları olan şirketler için iyi tanımlanmış bir piyasa yoksa transfer fiyatlandırması için bir diğer temel de marjinal maliyetlerdir

1.4.3.Pazarlığa Dayalı Transfer Fiyatlandırması

Üzerinde anlaşma sağlanan veya pazarlık sonucu belirlenen bir fiyatın kullanılması çoğu kez piyasa fiyatlarının kesinleşmiş bir şekli olarak kabul edilir. Üçüncü kişilerle alış veriş yapmada bölüm yöneticilerine transfer fiyatını belirlemede tam yetki verilmektedir. Bunun önemli yararları vardır. Pazar fiyatı, liste fiyatlarını temel alan pazar fiyatlarına dayalı fiyatlamada karşılaşılan bazı sorunları çözebilir.

Bölüm yöneticileri arasında pazarlıkla tespit edilen transfer fiyatı, yöneticilere kar üzerinde kontrol imkanı verir. Ara malı için tam rekabet piyasası eksikliği ve maliyete dayalı fiyatlamaya kurallarının sınırlamalarının farkında olma dolayısıyla belki de bir transfer fiyatı oluşturmak için en pratik metot iki bölüm yöneticileri arasındaki anlaşma yoluyla yapılandır. Bu yöntemin başarısı için malın bir

piyasaının olması ve yöneticilerin piyasadaki haberdar olması, alıcı ve satıcıların dışarıdan mal alıp satmada serbest olması gerekir.

1.4.4. İkili Esasa Dayalı Transfer Fiyatlandırması

İkili transfer fiyatlandırması sisteminde, satıcı ara malını transferinde transfer fiyatı olarak değişkenler artı belli bir karı, alıcı ise transfer fiyatı olarak sadece satıcının değişken maliyetlerini kabul etmesi ile ortaya çıkar. Bu durumda satıcı katkı oranını artırmış, alıcı ise yüklenmemesi gereken giderlerden arındırılır. Bu politika, piyasaya dayalı fiyatlandırma ve zaruri iç kaynağın avantajını birleştirir. Alıcı birim transfer edilmiş malı maliyetine alır ve satıcı birim piyasa fiyatı ile alacaklandırılır. Bu metotta hem alıcı hem de satıcı optimal miktarda talep ve arz etmeye teşvik edilir. Alıcı fırsat maliyetini öder ve satıcı üretilenin gerçekleştirilebilir değerini alır. Bu metot fırsat maliyetlerini tatmin etme sorununu ortaya çıkarır ve arzcuları onların fırsat maliyetlerini yanlış tarif etmeye teşvik edebilir. Bu yöntem değerlendirildiğinde uygun görülmektedir ancak deneyen şirketler bu uygulamayı terk etmişlerdir (Aktaş, 2004).

1.5. Çok Uluslu Şirketler Ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları günümüzde oldukça büyük seviyelere ulaşmış olup, uluslararası yatırımların dünya ekonomisi üzerindeki etkisi hızla artmaktadır. Dünyada ÇUŞ'lar tarafından gerçekleştirilen toplam doğrudan uluslararası yabancı sermaye yatırımları, 2000 yılında 1.4 trilyon \$ seviyesinde iken 2003 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiş ve 2004 yılından itibaren tekrar artış trendine girmiştir (Hazine Müsteşarlığı, 2007:1)

Uluslararası doğrudan yabancı sermaye yatırımlarından Türkiye'nin aldığı pay özellikle 2006 yılında önemli düzeye ulaşmıştır. Tablo 5'te 2002-2005 yılları arasında en fazla uluslararası doğrudan yatırım çeken on ülkenin ve Türkiye'nin sıralaması ve çektiği yatırım tutarları yer almaktadır. Türkiye'nin çektiği yatırım 2006 yılı itibariyle önemli düzeye gelmiştir.

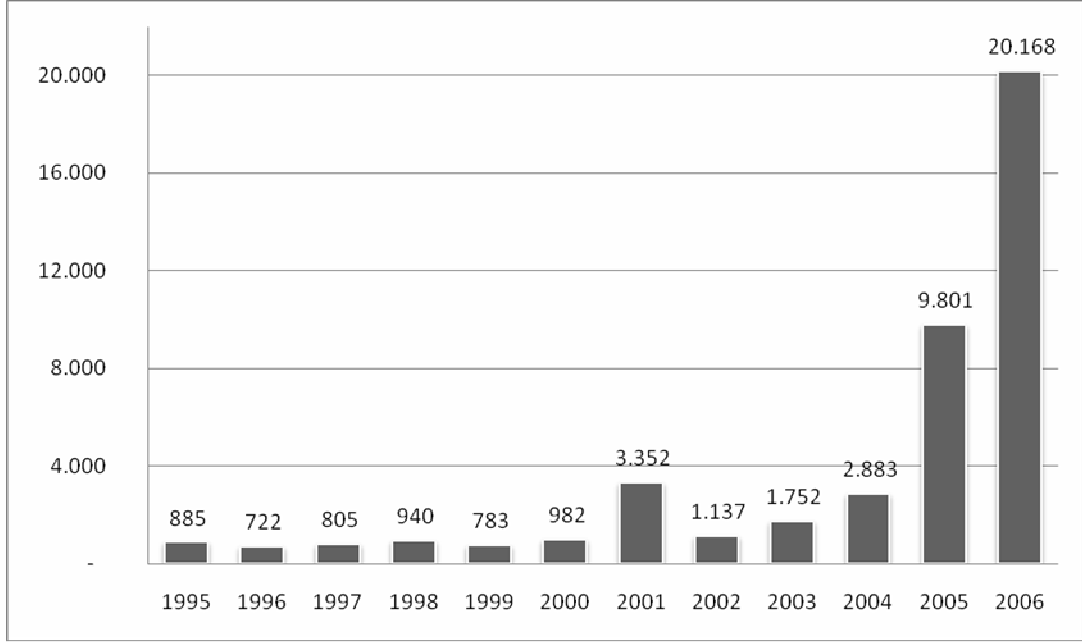
Transfer fiyatlandırması düzenlemesinin bir amacı da vergi güvenlik önlemi olarak, ÇUŞ'lar tarafından elde edilen kazancın piyasadan farklı bir fiyat kullanarak yurtdışına aktarılmasına engel olmaktır (Taş, 2007). Bu bakımdan değerlendirildiğinde dünyada uluslar arası yatırım çeken ülkeler arasında 22. sıraya yükselen Türkiye'de vergi mevzuatında transfer fiyatlandırması düzenlemesi yasal, güvenilir ve risksiz bir yatırım ortamı için gereklidir.

Tablo 4. En Fazla Uluslararası Doğrudan Yatırım Çeken On Ülke ve Türkiye (2002-2005) (Milyar ABD Doları)

2002				2003			
Sıra	Ülke	Uluslar arası Doğrudan Yatırım	Yüzdelerik Dağılım	Sıra	Ülke	Uluslar arası Doğrudan Yatırım	Yüzdelerik Dağılım
1	ABD	74,4	12,04	1	Çin	53,5	9,59
2	Almanya	53,5	8,66	2	ABD	53,1	9,52
3	Çin	52,7	8,53	3	Fransa	42,5	7,62
4	Fransa	49	7,93	4	Belçika	33,4	5,99
5	İspanya	39,2	6,35	5	Almanya	29,2	5,23
6	İrlanda	29,3	4,74	6	İspanya	25,9	4,64
7	Hollanda	25	4,05	7	İrlanda	22,8	4,09
8	İngiltere	24	3,89	8	Hollanda	21,7	3,89
9	Kanada	22,2	3,59	9	İngiltere	16,8	3,01
10	Meksika	18,3	2,96	10	İsviçre	16,5	2,96
53	Türkiye	1,1	0,18	53	Türkiye	1,8	0,32
Dünya Toplamı		617,7	100,00	Dünya Toplamı		557,9	100,00
2004				2005			
Sıra	Ülke	Uluslar arası Doğrudan Yatırım	Yüzdelerik Dağılım	Sıra	Ülke	Uluslar arası Doğrudan Yatırım	Yüzdelerik Dağılım
1	ABD	122,4	17,22	1	İngiltere	164,5	17,95
2	Çin	60,6	8,53	2	ABD	99,4	10,85
3	İngiltere	56,2	7,91	3	Çin	72,4	7,90
4	Avustralya	42,4	5,97	4	Fransa	63,6	6,94
5	Belçika	42	5,91	5	Hollanda	43,6	4,76
6	Hong Kong	34	4,78	6	Hong Kong	35,9	3,92
7	Fransa	31,4	4,42	7	Kanada	33,8	3,69
8	İspanya	24,8	3,49	8	Almanya	32,7	3,57
9	Meksika	18,7	2,63	9	Belçika	23,7	2,59
10	Brezilya	18,1	2,55	10	İspanya	23	2,51
37	Türkiye	2,8	0,39	22	Türkiye	9,7	1,06
Dünya Toplamı		710,8	100,00	Dünya Toplamı		916,3	100,00

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı (2007:5)

Şekil 2. 1995-2006 Döneminde Türkiye’de Uluslararası Doğrudan Yatırımlar (Milyar ABD Doları)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, (2007:6)

Şekil 1’de görüldüğü gibi, Türkiye’de uluslar arası doğrudan yabancı sermaye yatırımları 1997 yılında 805 milyon ABD doları olarak gerçekleşirken 2006 yılında yatırım tutarı 20 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Özellikle 2002 yılından itibaren Türkiye’de doğrudan yabancı sermaye yatırımları önemli bir artış göstermiştir. Dolayısıyla bu düzeyde yatırım çekmeye başlayan bir ülke olarak Türkiye, vergi mevzuatı bakımından güvenilir, risksiz ve haksız rekabete imkan vermeyen bir yapıya sahip olması gerekir. Yabancı sermaye yatırımları ve ÇUŞ’lar açısından transfer fiyatlandırması düzenlemesinin Türk vergi mevzuatında yer alması, olumlu bir gelişmedir. Transfer fiyatlandırması müessesesinin vergi mevzuatında yer alması, Türkiye’ye yatırım yapacak çok uluslu şirketlerin fiyat değişiklikleri ile haksız rekabet yapmasına engel olmaktadır. Bu durum aynı sektörde yer alan firmaların çekinmeden ülke piyasasına girmesine neden olmaktadır.

1.6. Transfer Fiyatlandırmasının Yatırımlara Etkisi

Çok uluslu şirketlerin son yıllarda küreselleşmenin de etkisiyle bağımlı şirketler ve iş ortaklıkları aracılığı ile farklı ülkelerde faaliyette bulunduğu bilinmektedir. Şirketler, uluslar arası rekabetin artması sonucu daha fazla kar elde etmek için ve verimli bir üretim için daha fazla teşvik veren ve vergi avantajı sağlayan ülkelerde faaliyette bulunmayı tercih etmektedirler.

Çok uluslu şirketler vergi mevzuatı açısından belirsizliğin olduğu ülkeleri tercih etmemektedirler. Eksik vergi düzenlemelerinin olduğu ülkelerde yatırım yapmak yüksek riskleri üstlenmeyi gerektirmektedir dolayısıyla transfer fiyatlandırması da dahil olmak üzere vergi mevzuatında ki eksiklikler ÇUŞ'ların karar alma sürecini olumsuz etkilemektedir.

Transfer fiyatlandırmasının yabancı sermaye yatırımlarına etkisi Uyanık'ın değerlendirmesine göre:

“Bazı uzmanlar transfer fiyatlandırması düzenlemelerinin yapılmış olması durumunda ÇUŞ'ların düzenlemeleri kendilerine bir kısıt olarak aldıklarını, riskli yatırım ortamında doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını yapmadıklarını ileri sürmektedirler. Buna karşın bazı uzmanlar düzenleme yapılmamış olmasının doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını engellediğini, teşvik etmediğini ileri sürmektedirler. Ayrıca, transfer fiyatlandırması düzenlemelerinin bulunması ve çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları ve peşin fiyatlandırma anlaşmalarının olması halinde ise belirsizlik ortamının ortadan kalkacağı ileri sürülmektedir” (Uyanık, 2006:22).

Çok uluslu şirketler vergi rekabeti açısından da doğrudan yatırım yapma sürecinde transfer fiyatlandırması düzenlemesi bulunan ülkeleri tercih edeceklerdir. Çünkü transfer fiyatlandırması uygulaması bulunmayan ülkelerde emsal bedel ilkesi uygulanmadığından maliyetlendirme sürecinde önemli fiyat farklılıkları oluşacaktır. Örneğin düşük fiyatlandırma ile ülkeye hammadde girişi yapan rakip firmanın gümrük vergisi maliyeti düşük olacaktır, bu durum haksız rekabet ortamı yaratacaktır. Dolayısıyla transfer fiyatlandırması düzenlemesi haksız rekabete de kısmen engel olduğu için, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına olumsuz etkisi olmayacaktır. Bu bağlamda önemli olan husus, transfer fiyatlandırması

düzenlemesinin bulunduğu ülkenin diğer yatırım çeken ülkelerle benzer vergi oranlarına sahip olmasıdır.

BÖLÜM 2: TRANSFER FİYATLANDIRMASININ ÜLKELER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ VE BAZI ÜLKE UYGULAMALARI

Son yıllarda transfer fiyatlandırması büyük ölçekli şirketler için çok önemli bir hal almıştır. Ancak günümüzde firmalar fiyatlandırmayı kolaylıkla yapamamaktadırlar. Çünkü gelişmekte olan ülkelerde vergi idareleri transfer fiyatlandırma konusuna gereken önemi vermeye başlamıştır (Kapusuzoğlu, 2003:283).

Uygun bir transfer fiyatlandırması yöntemine karar vermek oldukça güçtür çünkü bu kararı vermek oldukça karmaşık değişkenleri içerir. Yapılan araştırmalarda görülmüştür ki doğrudan kazançla yönelik sınırlamalar ve de özellikle gelir ve kurumlar vergisindeki sınırlamalar transfer fiyatlandırma yöntemini etkileyen en önemli unsurlardandır(Kapusuzoğlu, 2003:285).

Bazı ülkeler transfer fiyatlandırmasından kaynaklanan eksik beyanlar için farklı bir ceza sistemi kurmuşlar, bazıları ise vergi sistemlerinde bulunan genel cezaları uygulamaktadırlar. Ülkeler çoğunlukla uygulamalarında OECD'nin 1999 yılında güncellenmiş olan rehberini benimsemişlerdir.

Transfer fiyatlandırması müessesesi konusunda OECD bir rehber hazırlamış bulunmaktadır. Söz konusu rehberine dayanarak OECD uygulamaları değerlendirilecektir. OECD uygulamalarının yanı sıra diğer ülke uygulamaları da ele alınacaktır. Bu bölümde İngiltere, A.B.D. ve Almanya'nın transfer fiyatlandırması uygulamaları analiz edilecektir.

2.1. OECD Transfer Fiyatlandırması Uygulamaları

Transfer fiyatlandırması sistemini içeren temel düzenlemeler OECD tarafında hazırlanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri hariç, gelişmiş ülkelerin tamamına yakını, OECD tarafından hazırlanan ve düzenli olarak gözden geçirilip yenilenen, OECD transfer fiyatlandırması sistemini esas almaktadır. ABD sistemi de OECD sistemiyle uyumludur. Bir takım farklılıklar bulunmaktadır. Aşağıdaki bölümde OECD uygulamaları detaylı olarak incelenecektir.

2.1.1. Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin OECD Çalışmaları

OECD, transfer fiyatlandırması ile ilgili çeşitli tarihlerde ve çok sayıda rapor yayınlamıştır. Bunlardan ilki OECD'nin 1977 yılında yayınladığı rapordur. Bu raporda o yıla kadar yapılmış bazı vergi anlaşmaları gözden geçirilmiş ve bir uluslararası kılavuz hazırlanmaya çalışılmıştır. Neticede varılan görüşün temelinde ise; üçüncü kişilere eşit uygulama ve tahakkuk etmeyen karın vergilendirilebilmesi gibi konular gündeme getirilmiştir (Kızılot, 2002: 49).

1977 yılında hazırlanan OECD Model Vergi Anlaşmasınının 9.1. maddesinde “Bağlı iki işletme arasındaki ticari ve mali ilişkilerde oluşan veya oluşturulan koşullar, bağımsız işletmeler arasında oluşması gereken koşullardan farklılaştığı takdirde olması gereken fakat bu koşullar nedeniyle oluşmayan kar, o işletmenin karına eklenir ve vergilendirilebilir” hükmüne yer verilmiştir (Küçükaya, 2005:26).

Aynı anlaşmanın 5. maddesi ise teşkilatın amaçlarına ulaşılabilmesi için;

- Aksi kararlaştırılmadığı müddetçe üye ülkeleri bağlayıcı kararlar alabileceği,
- Üyelere tavsiyelerde bulunabileceği,
- Üyelerle, üyeler haricindeki ülkelerle veya uluslararası organizasyonlarla sözleşmeler yapılabileceği,

hükümlerine yer vermiştir. Böylece üye ülkeler teşkilatın aksi öngörülmediği takdirde verilen kararların kendilerini bağlayacağını peşinen kabul ve taahhüt etmişlerdir (Küçükaya, 2005:26).

OECD'nin bunun dışında transfer fiyatlandırmasına ilişkin ilk ciddi çalışması 1979 yılında yapılmış ve fiyatlandırma için 3 farklı yöntem önerilmiştir (Küçükaya, 2005:27);

- 1- Karşılaştırılabilir kontrol dışı fiyat; Bağımsız tarafların benzeri durumlarda, benzeri mallar için uyguladıkları fiyat, olması gereken fiyattır.

- 2- Yeniden satışta fiyat yöntemi; Bağımsız tarafın fiyat için ödediği fiyata satıcının harcamalarını ve kabul edilebilir bir karı kapsayan uygun bir pay eklendikten sonra oluşan fiyattır.
- 3- Maliyet artı yöntemi; Alt şirkete ya da diğer bölüme satışta, maliyete eklenen uygun bir paydan sonra oluşan fiyattır.

İlk olarak hazırlanmış olan rehberde bu üç yönteme yer verilmiştir. Yeni çalışmalar yapılarak diğer yöntemler başlığı altında işleme dayalı kar yöntemleri olarak kar bölüşüm yöntemi ve işleme dayalı net kar marjı yöntemi ile emsallere uygunluk ilkesi dışında küresel dağıtım formülü rehberde eklenmiş bulunmaktadır.

OECD'nin ÇUŞ'lar ve vergi idareleri için "Transfer Fiyatlandırması Rehberi" ilk olarak 1979 yılında yayınlanmıştır (OECD Report Transfer Pricing and Multinational Enterprises). OECD, Mali İlişkiler bölümü tarafından onaylanan çalışma 1995 yılında "Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administration" başlığıyla yeniden yayınlanmış daha sonra bu çalışma 1999 yılında güncellenmiştir.

Çalışmamızın bundan sonraki bölümünde 1999 yılında yayınlanmış olan OECD Transfer Fiyatlandırması Rehberi ayrıntılı olarak incelenecek ve değerlendirilecektir.

2.1.2. Çok Uluslu Şirketler ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlandırması Rehberi

Uluslararası şirketlerin vergilendirilmesinde önemli bir konu olan transfer fiyatlandırması alanında yapılan çalışmalar sonucu OECD tarafından "Uluslar arası Şirketler ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlandırması Rehberi" (Transfer pricing Guidelines For Multinational Enterprises And Tax Administrations) isimli rehber yayınlanmıştır. Rehber bu alanda ki en önemli yayındır. Rehberin en önemli özelliği ise hem üye ülkelerin vergi idareleri hem de uluslar arası şirketler için geçerli olmasıdır. Rehber uluslar arası standartları belirlediği için sadece üye ülke vergi

idarelerine ve şirketlerine değil üye olmayan ülkelere ve şirketlerine de faydalı olmaktadır, OECD ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerin yanı sıra bu kurumlara üye olmayan ülkelere de bu konuda ki düzenlemelerinde OECD rehberini esas almaktadırlar. Bu ülkelere Çin, Hindistan, Güney Afrika ve Rusya örnek olarak verilebilir (Uyanık, 2006:28).

Transfer fiyatlandırması konusunda birçok ayrıntıyı içeren rehberin temel kavramlar ve içeriği alt başlıklarla açıklanacaktır.

2.1.2.1. Temel Kavramlar

Rehberin giriş bölümünün ardından tanımlar kısmına yer verilmiş olup, transfer fiyatlandırması konusunda literatürde bir standardı sağlamak amacıyla önemli kavramlar isim ve anlamları ile aşağıdaki şekilde açıklanmıştır (Küçükaya, 2005:31);

Çalışmamızda tanımların tamamından ziyade önem arz eden kavramların açıklamalarına yer verilmiştir.

Amaçlı Dengeleme (Intentional Set-off): Grup içinde bir bağlı kuruluşun, diğer bir bağlı kuruluşun, evvelen, belli amaçlar doğrultusunda çeşitli fayda düzeylerine göre teammüden belirlenmiş ve dengelenmiş olan temin ettiği yarar.

Artan Değer Analizi (Residual Analsis): Kontrol altındaki işlemleri iki aşamada değerlendirerek, birleştirilmiş karın bölüşülmesini sağlayan kar bölüşüm yöntemi içinde kullanılan bir analizdir. Birinci aşamada, birbirleriyle bağlantılı işlem çeşitleriyle ilgili olarak uygun bir kar baz alınmakta ve her katılımcıya yeterli bir kar tahsisi sağlanmaktadır. Genellikle baz alınan kar, bağımsız kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen benzeri işlemler için elde edilen pazardaki kar doğrultusunda saptanmaktadır.

Bağımsız Kuruluşlar (Independent Enterprises): Birbirleriyle herhangi bir şekilde bağlılığı olmayan, bağlı kuruluşlardan olmayan kuruluşlar, bağımsız kuruluşlardır.

Bağlı Kuruluşlar (Associated Enterprises): Hangi şirketin bağımlı şirket sayıldığı konusunda çeşitli kriterler kullanılmaktadır. Bu konuda genel kabul görmüş bir kural bulunmamakta ve her bir ülkenin farklı uygulamaları bulunmaktadır. Genel olarak bağımlı şirket tanımlarında yer alan genel unsurlar aşağıdaki gibidir (Uyanık, 2006:30)

Taraflardan biri doğrudan veya dolaylı olarak diğerinin;

1. Yönetimine katılırsa,
2. Kontrolüne katılırsa,
3. Sermayesine katılırsa
4. Tüzel bir kişilik olmamasına rağmen ortak hareket ediliyorsa,
5. Ticari işlemlerinin büyük bir kısmı gerçekleştiriliyorsa,
6. Toplam varlıklarının belli bir oranına eşit kredi verirse veya kefil olursa,

bağımlı şirket sayılabilmektedir.

Birincil Düzeltim (Primary Adjustment): Bir vergi idaresinin, bir şirketin vergilendirilebilir karına yönelik olarak emsallere uygunluk ilkesi çerçevesinde verdiği ilk karara bağılı olarak yapılan düzeltimdir. İşlemin tarafı olan diğer bağılı kuruluş için de ikinci bir karar alınacaktır.

Brüt Kar (Gross Profit): Ticari bir işlemde kaynaklanan brüt kar, brüt alış faturalarının veya satılan malın maliyetinin, stoklardaki değişimlerde dikkate alınarak toplam satışlardan indirilmesiyle bulunur. Burada, diğer harcamalar hesaplamalarda dikkate alınmayacaktır.

Çıkış Ödemesi (Buy-Out Payment): Halihazırda etkin bir maliyete katılım anlaşmasından ayrılan katılımcının, söz konusu anlaşmanın getirdiği kazançlar çerçevesinde kalan katılımcılardan aldığı tazminattır.

Çok uluslu Şirket (Multinational Enterprise): Çok uluslu şirketler grubunun bir parçasını teşkil eden şirket.

Çok Uluslu Şirketler Grubu (Multinational Enterprise Group): İki veya daha fazla ülkede ticari işletmesi bulunan bağlı şirketler grubunun oluşturduğu bütündür.

Dengeleyici Ödeme (Balancing Payment): Tarafların uygun katkı paylarını düzeltmesini sağlayan bir ödemedir. Bu, normalde bir ya da daha fazla tarafın diğer tarafa yaptığı bir ödemedir. Bu ödeme ile ödeyenin katkı değeri artar, ödenenin katkı değeri azalır.

Doğrudan Hesaba Geçirme Yöntemi (Direct-Charge Method): Açıkça tanımlanan bir temelde, özel grup içi hizmetler için fiyatı doğrudan saptayan bir yöntemdir.

Doğrudan Maliyetler (Direct Costs): Hammadde maliyetleri gibi özellikli bir ürünün üretilmesi veya bir hizmetin yerine getirilmesi için katlanılan maliyetlerdir.

Dolaylı Hesaba Geçirme Yöntemi (Indirect-Charge Method): Maliyet tahsis ve bölüşüm yöntemlerine bağlı olarak, grup içi hizmetlerin fiyatını saptayan bir yöntemdir.

Dolaylı Maliyetler (Indirect Costs): Bir ürün ya da hizmetin üretim maliyeti ile çok yakından ilgili olmakla birlikte, aynı zamanda birden fazla ürün ya da hizmetin maliyetiyle de ilgili olan unsurlardır. Örneğin, birden fazla ürünün üretiminde kullanılan malzemelerin bakımı ile ilgili olarak bakım onarım bölümünün maliyetleri gibi.

Emsallere Uygunluk Aralığı (Arm's Length Range): Kontrol altındaki işlemlerin koşullarının emsallerine uygun olduğu kabul edilen bir değerler aralığıdır.

Uygunluk koşulları, iki yönlü kıyaslanabilir verilere aynı yöntemin uygulanmasıyla bulunulacağı gibi, farklı yöntemlerin uygulanmasıyla da bulunabilir.

Emsallere Uygunluk İlkesi (Arm's Length Principle): Vergisel amaçlarla transfer fiyatlandırması oluşturmasında OECD üyesi ülkelerin kabul ettiği, kullanılması zorunlu uluslar arası bir standarttır. OECD Vergi Anlaşma Modeli'nin 9. maddesinde bu standardın tanımı şu şekilde yapılmıştır; "iki kuruluş arasındaki ticari veya mali ilişkiler için yapılan ya da konulan koşullar, bağımsız kuruluşlar arasındakilerden farklıysa karlar bu kuruluşlardan birininkine dahil edilebilecek ve vergilendirme de buna göre yapılabilir".

Geleneksel İşlem Yöntemleri (Traditional Transaction Methods): Karşılaştırılabilir kontrol dışı fiyat yöntemi, yeniden satışta fiyat yöntemi ve maliyet artı yönteminden teşekkül eden yöntemler grubudur.

2.1.2.2. Emsallere Uygunluk İlkesi

Emsallere uygunluk ilkesi rehberin giriş bölümünde yer almaktadır. Transfer fiyatlandırması, piyasa koşullarını yansıtmıyor ve emsal bedel prensiplerine uygun değilse, ilişkili kuruluşların vergi yükümlülüklerinde ve işlemin yapıldığı ülkenin vergi gelirlerinde sapma meydana gelebilir. Bu yüzden OECD üyesi ülkeler, ilişkili kuruluşların karlarında emsal bedel prensibine aykırı bir durum veya bir sapma tespit ederlerse, vergisel amaçlı olarak karlarda düzeltme yapılabilmesi konusunda anlaşmışlardır, üye ülkeler, gerekli düzeltmeleri, bağımsız kuruluşlar arasında benzer koşullar altında gerçekleşen ve karşılaştırılabilir nitelikteki işlemlerin, ticari ve finansal koşullarını emsal olarak yapmaktadırlar (Aktaş, 2004:82).

Emsallere uygunluk ilkesinin tanımı OECD Vergi Anlaşması Modelinin 9. Maddesinde hükme bağlandığı şekildedir ki buna göre; "iki bağımlı işletmenin arasında kurulan, ama müstakil işletmeler arasındaki ticari veya parasal ilişkilerde ilkeler saptandığında ya da kurallaştırıldıklarında, söz konusu koşullar çerçevesinde şirketlerden birinin payına düşen, fakat söz konusu koşullar nedeniyle kendini

göstermeyen karlar, söz konusu işletmenin karları arasına alınabilir ve uygun biçimde vergilendirilebilir.” Aynı maddenin devamında ise bağılı işletme kavramı tanımlanmıştır. Tanıma göre bağılı işletme, işletmelerden birinin, bir diğerinin yönetimine, kontrolüne veya sermayesine dahil olmasıdır (Küçükkaya, 2005:41).

Emsallere uygunluk ilkesi, ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında söz konusu olan fiyatın, aralarında böyle bir ilişki yokken oluşacak fiyat veya bedele uygun olmasını ifade etmektedir (Erdikler, 2007a).

OECD rehberi hazırlanırken emsallere uygunluk ilkesinin belirlenmesinde temel oluşturan anlayış çifte vergilendirmeyi önlemektir.

2.1.2.2.1. Emsallere Uygunluk İlkesinin Uygulanmasının Ön Koşulları

Yukarıda açıklaması yapılan emsallere uygunluk ilkesinin tespiti için her olay bazında inceleme yapılması ve kendi içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Uygulamaya ilişkin ön koşullar geliştirilmiş olup bu koşullar alt başlıklarla incelenmeye çalışılmıştır.

2.1.2.2.1.1. Karşılaştırmayı belirleyen özellikler

Emsallere uygunluk ilkesinin genel olarak kontrollü bir işlemdeki uygulamanın ve şartların, bağımsız şirketler arasında gerçekleşen benzer işlemlerdeki uygulama ve şartlar ile karşılaştırılmasına, bir diğer ifade ile kıyaslanmasına dayanmaktadır. Böyle bir karşılaştırmayla faydalanılabilir bir sonuç verebilmesi için kıyaslamaya konu edilen olayların ekonomik karakterleri itibarıyla yeterince karşılaştırılabilir olması gerekmektedir. Bağılı işletmeler ile bağımsız işletmelerin faaliyetlerini karşılaştırabilmek için öncelikle karşılaştırılan işlem veya şirketler arasındaki şekli farkların özenle tespiti gerekmektedir. Karşılaştırma konusunda önem arz eden özellikler aşağıdaki gibidir;

- a) Mal ve Hizmetlerin Özellikleri: İşletmeden işletmeye veya işletmeden müşteriye mal veya hizmet teslimlerinde uygulamalarda örnek teşkil eden mal

veya hizmetin belirli özellikleri, en azından kısmen bunların serbest piyasa fiyatlarının farklı olmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, bu mal ve hizmetlerin temel özelliklerinin karşılaştırılması, kontrollü ve kontrolsüz işlemlerin karşılaştırılabilirliğinde faydalı olmaktadır. Genel olarak, mal ve hizmetlerdeki özelliklerin benzerliği en çok kontrollü ve kontrolsüz işlemlerin fiyatlarının karşılaştırılmasında, en az da kar marjlarının karşılaştırılmasında etkili olmaktadır (Soydan, 1995:110).

Değerlendirilmesi gereken asgari hususlar aşağıdaki şekildedir (Küçükkaya, 2005:44):

- i. Maddi varlık transferlerinde, varlıkların;
  1. Fiziksel özellikleri
  2. Kalitesi ve sağlamlığı
  3. Garanti uygulaması
  4. Mala yönelen talep ve arz hacmi
- ii. Hizmet transferlerinde, hizmetlerin;
  1. Yapısı ve içeriği
  2. Hizmete yönelen talep ve arz hacmi
- iii. Gayri maddi hak transferlerinde, hakkın;
  1. Şekli (lisans veya satış)
  2. Nev'i (marka, patent veya know-how)
  3. Kullanım sonucu temin öngörülen menfaat

b) Fonksiyonel Analiz: İki bağımsız kuruluş arasında yapılan anlaşma söz konusu olduğu durumlarda, her iki tarafın bu anlaşmadan sağlayacakları fayda ve

çıkarlar ile gerçekleştirilecek fonksiyonlar (kullanılan varlıklar, üstlenilen riskler gibi) doğru orantılıdır. Bu nedenle, kontrollü ve kontrolsüz işlemlerin karşılaştırılabilir nitelikte olup olmadıklarını belirlerken, tarafların üstlendikleri fonksiyonların dikkate alınması gereklidir. Vergi idareleri ve vergi mükellefleri tarafından belirlenip, karşılaştırmada kullanılacak fonksiyonlar şunlardır: tasarım, üretim, montaj, araştırma ve geliştirme, hizmet, satın alma, dağıtım, pazarlama, reklam, nakliye, finansman ve yönetim.

“Yapılan fonksiyonel analizler riskin taraflar arasında dağılımını belirleyecektir. Örneğin, pazarlama ve reklam sorumluluğunu üzerine alan bir dağıtım bir firması, bu işi yaparken kendi kaynaklarını riske etmektedir. Bu yüzden faaliyetler sonucu oluşacak nemadan elde edeceği payın, üstlendiği risklere paralel olması beklenir. Örneğin, söz konusu dağıtım firması sadece bir bayi olarak faaliyet gösterir, Pazar yatırımlarına iştirak etmez ve kaynaklarını riske etmezse, söz konusu faaliyetten alacağı pay sadece maliyetlerinin üzerinde bir miktar makul kar şeklinde olacaktır” (Aktaş, 2004:90).

2.1.2.2.1.2. Mevcut işlemin niteliğinin tanınması

İşlemlerin niteliği karşılaştırılabilirlik değerlendirmesinde önem arz etmektedir. İşlemin ekonomik içeriği ile hukuki şekli uyumlu olmayabilir. Bir diğer konu ise işlem şeklinin ve özünün aynı olmasına rağmen, işlemde yapılan düzenlemelerin bir bütün halinde ele alındığı noktada farklılıklar oluşabilir. Bu durum işlemin özünü genel kabul görmüş ticari koşullar değil, taraflar arasındaki ilişkinin oluşturduğunu göstermektedir.

2.1.2.2.1.3. Emsal bedel aralığının kullanımı

Bazı işlemlerde emsal bedel ilkesinin uygulanmasıyla tek bir rakama ulaşılabilir. Bu durumda, yapılan işlemin şartlarının emsal bedel prensipleriyle tutarlı olduğu ve bulunan sonucun güvenilir olduğunu gösterir ancak transfer fiyatlandırması kesinlik arz eden bir bilim olmadığından kontrollü işlemlerin değerlendirilmesi sırasında, birden fazla yöntemle göre, emsal bedel araştırması yapılabilir. Bu yöntemler, kullanılan verilerin ve yöntemlerin farklılığı gibi sebeplerle farklı ancak belli bir aralık içinde sonuçlar verebilir. Kontrollü işlemin şartları belirlenen emsal bedel

aralığı içindeyse, herhangi bir düzeltme yapılmaz, ancak emsal bedel sınırları içinde değilse geçerli belgeli bir transfer fiyatlandırması sebebi yoksa vergi idaresi, gerekli düzeltmenin yapılmasını talep edecektir (Aktaş, 2004:94).

2.1.2.2.1.4. Birden çok yıl verisinin kullanımı

Kontrollü işlemlerin içinde bulunulan şartlar da dikkate alınarak sağlıklı bir analiz yapılabilmesi için, içinde bulunulan yılların yanı sıra geçmiş yıllarda dikkate alınmalıdır. İçinde bulunulan yıl geçmiş yılların etkilerini taşıyor olabilir (Aktaş, 2004:95). Örneğin geçmiş yıllardaki verilerin kullanımı, vergi mükellefinin bir ticari faaliyetinin sonucu gerçekleşen zarar beyanı mı, yoksa geçmiş yıllar zararının etkisi mi olduğunu araştırmak gerekmektedir.

2.1.2.2.1.5. Zararlar

Şirketler grubunun üyesi olan bir bağlı işletme, tüm grup bünyesinde kar edilmesine rağmen sürekli zarar ediyorsa, bu olgu transfer fiyatlandırması incelemesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır (Küçükkaya, 2005:50). Bu durum şirket grupları bünyesinde bulunan her bağımlı şirketin faaliyetlerine grup mantığıyla devam etmesi ve transfer fiyatlandırması konusunda önem arz eden zarar etme nedenlerini sebepleriyle belgelendirmeyi gerektirir.

2.1.2.2.1.6. Hükümet politikalarının etkisi

Vergi mükellefleri, vergi idarelerinin uygulamalarının fiyatlar üzerine etkili olduğu hallerde, emsal bedel prensibinin bu müdahaleleri düzelterek şekilde dikkate alınmasını talep ederler. Bu müdahaleler fiyat indirimleri, faiz oranı kontrolleri, çeşitli yönetim hizmetleri ödemelerine kontrol, çeşitli sektörlere sübvansiyonlar, döviz kontrolleri, anti dumping vergileri veya döviz kuru politikaları şeklinde sıralanabilir. Burada esas dikkate alınması gereken, aynı şartlar altında çalışan bağımsız kuruluşların işlemleriyle, kontrollü kuruluş işlemleri arasındaki tutarlılıktır. Aktaş'a göre hükümet müdahalelerine en iyi örneklerden birisi;

“AB üyesi ülkelerde hala uygulanan tarım ürünlerine sübvansiyon politikasıdır. Sübvansiyon yoluyla maliyetlerini azaltan bir AB ülkesinde ki gıda şirketinin fiyatı ile aynı ürünü herhangi bir sübvansiyon almaksızın, piyasa koşullarına göre üreten ABD ya da Kanada kökenli ÇUŞ’ların grup içi transfer fiyatlandırmasını, sübvansiyon düzeltmesi yapmadan karşılaştırmak doğru değildir” (Aktaş, 2004:96).

OECD rehberinde hükümet politikalarının etkilerine de yer verilerek transfer fiyatlandırmasına odaklanırken, hükümet politikalarının dikkate alınması gerektiği de ayrıca belirtilmiştir.

2.1.2.2.1.7. Gümrük değerlerinin kullanımı

Gümrük idareleri genellikle ilke olarak bağımlı kuruluşlar tarafından yapılan işlemleri bağımsız kuruluşlar tarafından aynı tür malların ithalat bedelleri ile karşılaştırıp vergilendirirler. Bir diğer anlamıyla gümrük idareleri emsal bedel prensibini bu şekilde uygulamaktadırlar. Buradan yola çıkarak vergi idarelerinin gümrük idareleri ile işbirliği yaparak transfer fiyatlandırması sürecini netleştirmeleri mümkündür.

2.1.2.2.1.8. Trampa ve takas işlemleri

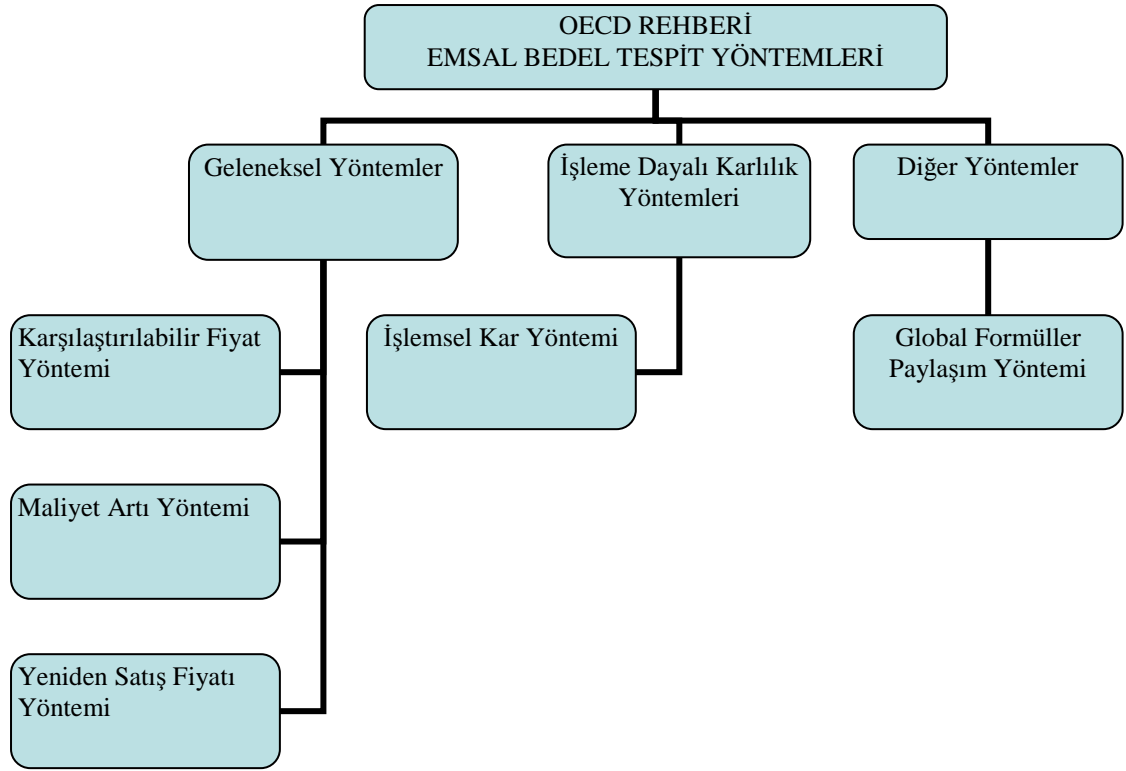
Bağımlı ve bağımsız kuruluşlar arasında takas ve trampa işlemleri olabilmektedir. Örneğin bir kuruluşun sağlamış olduğu bir menfaate karşılık, başka bir zaman diliminde diğer şirketi ödeme yerine karşı menfaat sağlayabilir. Bu işlemler sırasında net bir kazanç oluşabileceği gibi oluşmayabilmektedir. Taraflar bu gibi durumları vergi idarelerine belgeleriyle tevsik etmek durumundadırlar. Bu konuya ilişkin örnekler genel olarak gayri maddi haklar için söz konusu olabilmektedir.

2.1.2.3. Emsal Bedel Tespit Yöntemleri

OECD transfer fiyatlandırması ile ilgili önemli çalışmalar yapmış, özellikle çok uluslu işletmelerin faaliyetlerinin çifte vergilendirmeye tabi tutulmaması için üye ülkelere ve üye olmayan ülkelere yönelik olarak transfer fiyatlandırması ile ilgili çeşitli düzenlemeler önermiştir. OECD transfer fiyatlandırmada emsal bedel prensibinin (arm length principle) kullanılmasını istemektedir ancak transfer edilen

mal veya hizmetin varsa piyasa fiyatı, piyasa fiyatının olmadığı durumlarda ise bir takım yöntemlerle piyasa fiyatını benimseyerek, çok uluslu işletmelerin transfer fiyatı olarak kullanmalarını önermektedir (Güner, 2004).

Şekil 3. OECD Emsal Bedel Tespit Yöntemleri

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Emsal bedel belirlemede kullanılan yöntemler tablo 7’de başlıklar halinde listelenmiştir, bu yöntemler aşağıda başlıklar altında incelenecektir.

2.1.2.3.1. Geleneksel İşlem Yöntemleri

Geleneksel işlem yöntemleri çalışmada üç başlık altında ele alınmıştır. Geleneksel işlem yöntemleri, karşılaştırılabilir kontrol dışı fiyat yöntemi ile yeniden satış ve maliyet artı yöntemleridir.

2.1.2.3.1.1. Karşılaştırılabilir Kontrol Dışı Fiyat Yöntemi

Karşılaştırılabilir kontrol dışı işlem yöntemi, ilişkili kuruluşlar arası kontrollü bir mal veya hizmet transferi işleminde uygulanan fiyatı, benzer şartlar altında gerçekleşmiş ancak bağımsız, kontrol dışı mal ve hizmet transferi işlemindeki fiyat ile karşılaştırmaktır. Eğer iki fiyat arasında farklılık söz konusuysa, o zaman bağlantılı kuruluşlar arasında gerçekleşen mal ve hizmet transferine ilişkin ticari ve finansal koşulların emsal bedel prensiplerine uygun olmadığına işareti olarak değerlendirilebilir, bağımsız ve kontrol dışı işleme uygulanan fiyat kontrollü işleme uyarlanır. Bu yöntem piyasa fiyatı yöntemi de denir (Güner, 2004)

2.1.2.3.1.2. Yeniden Satışta Fiyatı Yöntemi

Bu yöntem emsallere uygun fiyatın, işlem konusu mal veya hizmetlerin aralarında herhangi bir bağlantı bulunmayan gerçek veya tüzel kişilere yeniden satılması halinde uygulanacak fiyattan uygun bir brüt satış karı düşülerek hesaplanması sonucu ortaya çıkacak fiyatı ifade etmektedir (Erdikler, 2007b).

2.1.2.3.1.3. Maliyet Artı Yöntemi

Bu yöntem emsallere uygun fiyatın, bağımlı kuruluşlar arasında söz konusu olan ilgili mal veya hizmetin maliyet bedelinin tespit edilerek, uygun bir kar oranı ilave edilmesi sonucu bulunan fiyatı ifade etmektedir (Erdikler, 2007b)

Maliyet artı yönteminde, transfer fiyatlandırmasını engellemede ve emsal fiyat tespitinde ürün veya hizmetin maliyetinin belirlenerek ve uygun bir kar marjı ortaya koyarak fiyat tespiti yapılmaktadır. Maliyet artı yönteminde bağımlı kuruluşların rakiplerine göre stok durumu ve benzeri konuları göz ardı edilmemelidir, koşullar önem arz etmektedir.

2.1.2.3.2. İşleme Dayalı Karlılık Yöntemleri

Geleneksel işlem yöntemleri olarak yukarıda açıklanan ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ile de benimsenen Karşılaştırılabilir Kontrol Dışı Fiyat, Yeniden satışta Fiyat ve Maliyet Artı Yöntemlerinin güvenilir olmadığı ya da uygulanması

güç olduğu durumlarda, emsal bedeli tespit için diğer yöntemlere başvurulması öngörülmüştür. Diğer yöntemler olarak adlandırılan yöntemler, işlem karını esas almakta ve bağımlı kuruluşlar arasındaki işlemlerin sonucunda ortaya çıkan karın emsallerine uygunluğunu araştırarak ulaşılan karı veri olarak kabul ederler.

2.1.2.3.2.1. İşlemsel Kar Yöntemleri

İşlemsel kar yöntemleri, ilişkili kuruluşlar arasında gerçekleşen işlemlerdeki karın emsallerine uygunluğunu araştırmayı hedefler. Kontrollü işlemlerde ortaya çıkan karın, özel koşullardan etkilenip etkilenmediği, karşılaştırılabilir, bağımsız bir işlemde ortaya çıkan karla eşleştirilebilir (Türkkot, 2005).

2.1.2.3.2.1.1. Kar Bölüşüm Yöntemi

İşlemsel kar yöntemlerinden birisi kar bölüşüm yöntemidir. Kar bölüşüm yönteminde, bağımsız işletmelerin işlemlerden gerçekleştirmeyi beklediği karların paylaşımını belirlemek yoluyla, kontrollü bir işlemde oluşan özel koşulların etkisinin karlar üzerinden kaldırılmasıdır (Yakar, 2007:128).

Bu yöntemde öncelikle bağlı işletmelerin kontrollü işlemlerden elde ettikleri karların bölüşürülecek kısmı tespit edilmektedir. Bölüşürülecek karın tespitinden sonra bağlı işletmeler arasında, emsale uygunluk ilkesine göre yapılan bir anlaşmada beklenen kar paylaşımına yaklaşık olarak geçerli bir temelde bölüşürülmektedir. Yöntemin avantajı genellikle doğrudan karşılaştırılabilir işlemlere dayanmamasıdır ve dolayısıyla bağımsız işletmeler arasında karşılaştırılabilir işlemlerin tespit edilemediği durumlarda kullanılabilmesidir (Yakar, 2007:129).

Bu yöntemin en güçlü yanı, doğrudan karşılaştırılabilir işlemlere dayanmamasıdır. Karın bölüşümü, bağlı işletmelerin kendi aralarındaki fonksiyon bölüşümüne dayanmaktadır. Bağımsız işletmelere ilişkin dış bilgi, direkt olarak karın bölüşümü yerine, her bir bağlı işletmenin inceleme konusu işleme yaptığı katkıyı değerlendirme açısından gereklidir. Bu yöntemin temeli, bağlı işletmeler arasında

olan ve bağımsız işletmeler arasında olmayan özel uygulamaları değerlendiren bir esnekliği olmasıdır (Küçükkaya, 2005:64).

Geleneksel işlem yöntemlerinin uygulanmasının güç olduğu durumlarda uygulanacak olan kar bölüşüm yöntemi gereklidir ancak uygulama güçlüğü vardır. Çünkü işleme katılan her katılımcının tespit edilip, ne kadar kar elde edeceğinin belirlenmesinden sonra bu anlayışa göre karın dağıtımı söz konusudur. Eğer bu karın dağıtımından sonra kalan bir bakiye var ise o zaman emsal bedel kıyaslaması söz konusu olacaktır.

2.1.2.3.2.1.2.Net Kar Yöntemi

İşleme dayalı net kar marjı olarak adlandırılan net kar yönteminde, vergi mükellefinin kontrollü bir işlemde kullandığı net kar marjı, maliyetler, satışlar gibi uygun bir kaynağa göre incelenmektedir. Bu yöntem kısmen maliyet artı yöntemi ve yeniden satış fiyatı yöntemine benzemektedir. Bu doğrultuda bu yöntemin güvenilir şekilde uygulanabilmesi için, maliyet-artı yöntemi ve yeniden satış fiyatı yönteminin benzer şekilde uygulanması gerekmektedir. Bu yöntemde, mükellefin kontrollü bir işlemde kullandığı net kar marjı aynı vergi mükellefinin karşılaştırılabilir kontrol dışı işlemde kazandığı net kar marjına göre belirlenmelidir (Yakar, 2007:123).

Emsal bedel prensibinin bu yöntemde uygulanabilmesi için kontrol dışı işlemlere ilişkin bilgilere ihtiyaç vardır. Bu bilgiler kontrollü işlemlerin yapıldığı dönemde tespit edilemeyebilir. Dolayısıyla bu durum kontrollü işlemlerde net kar yöntemini uygulamak isteyen mükellefler için zorluk yaratır ve mükellefler bağımsız işlemlere ait verilere ulaşmakta da güçlük yaşarlar (Aktaş, 2004:122)

Net kar marjı yönteminin uygulamasında çeşitli sorunlar söz konusu olabilir. Aynı sektörde faaliyet gösteren ve aynı ürünleri satan firmaların, pazar payları, marka değerleri farklı olabilir. Dolayısıyla bu farklılıklar nedeni ile kar marjlarının aynı olması beklenemez. Bunların yanı sıra ekonomik koşulların farklılığı da önem arz

etmektedir. Farklılıklar sebebi ile emsal bedel tespiti ve net kar marjı tespitinin yapılması zor olacaktır.

2.1.2.3.3. Emsallere Uygunluk Yaklaşımına Aykırı Bir Yöntem Global Dağıtım Formülü

Global bölüşüm formülü olarak adlandırılan bu yöntem, ülkelerin vergi idareleri tarafından, en uygun kar düzeyinin belirlenmesinde, emsal bedel prensibine alternatif olarak önerilmektedir, ancak bu yöntem bazı ülke vergi idareleri tarafından denenmesine rağmen, ülkeler arasında henüz uygulanmamıştır (Aktaş, 2005:126).

OECD üyesi ülkeler küresel bölüşüm yönteminin emsallere uygunluk ilkesine bir alternatif oluşturacağına inanmamaktadırlar. Bu konuda en önemli husus, çifte vergilendirmenin önlenmesi aşamasındaki uluslar arası koordinasyon ve ortak noktada buluşmanın zor olmasıdır. Yöntemin sağlıklı olarak uygulanabilmesi için ülkelerin hemfikir olmaları gereken konular aşağıdaki gibidir (Küçükaya, 2005:68-69);

- Transfer fiyatlarının belirlenmesinde ülkeler bu yöntemi hep birlikte belirlemeli,
- Çokuluslu bir şirketler grubunun küresel vergi matrahının hesaplanması yöntemleri üzerinde uzlaşmalıdır,
- Ortak bir muhasebe sisteminin kullanılmasına ilişkin anlaşma yapılmalıdır,

Yukarıdaki hususlar değerlendirildiğinde, böylesi evrensel bir formül üzerinde ülkelerin hemfikir olmaları mümkün gözükmemektedir. Her ülke kendi çıkarları doğrultusunda talepte bulunacaktır ve kendi ülkesinin hazine gelirini artırıcı uygulamaları talep edecektir. Sonuç olarak bu yöntemin uygulanma olanağı çok güçtür.

2.2. Amerika Birleşik Devletleri Uygulamaları

Dünyada Transfer fiyatlandırmasına ilişkin ilk yasal düzenlemeler A.B.D.'de yapılmıştır, daha sonra diğer ülkeler ve kuruluşlar transfer fiyatlandırmasına ilişkin yaptıkları düzenlemelerde A.B.D.'de ki düzenlemeleri örnek almışlardır, transfer fiyatlandırmasına ilişkin olarak A.B.D.'de yapılan düzenlemelerin ilk olması ve örnek alınması nedeniyle özel bir anlamı ve önemi bulunmaktadır (Kapusuzoğlu, 1999a:57).

Transfer fiyatlandırması konusu A.B.D.'de vergi sisteminin en önemli unsurlarından birini teşkil etmektedir. Çok uluslu firmaların bağımlı işletmelerle yaptıkları mal ve hizmet ticaretinde transfer fiyatlandırması yoluyla konsolide vergi matrahı ve dolayısıyla da ödenecek vergi tutarı üzerinde ayarlamalar yapabilmeleri, bu konuya ilişkin olarak yasal düzenlemeler yapılmasının zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Yasal düzenlemeler bir anlamda şirketlerin maksimum karlılık amaçlarıyla devletin egemenlik hakkına dayanarak sahip olduğu vergilendirme yetkisinin çatışmasının bir sonucudur. Transfer fiyatlandırması konusu Amerika Birleşik Devletleri'nde Gelir Yasası'nın 482 numaralı kısmında yer almaktadır. Bu kısımda transfer fiyatlandırmasına ilişkin olarak genel amaçlar, uygulanacak yöntemler gibi gerekli detaylara yer verilmiştir (Küçükkaya, 2005:91).

A.B.D.'de 482 numaralı kısmın mevzuata işlenmesi, Gelir Yasası'nda 1954 yılında yapılan değişiklik ile gerçekleşmiştir. Yapılan değişiklik metni aşağıdaki gibidir (Küçükkaya, 2005:92);

“482 Numaralı Kısım; Vergi Mükellefleri Tarafından Yapılacak Gelir ve Gider Dağıtımı:

Aynı çıkar birliği tarafından doğrudan veya dolaylı olarak sahip olunan ya da kontrol edilen iki ya da daha fazla sayıdaki organizasyon, ticarethane ya da işletme (şirket olup olmadığına, A.B.D. içinde örgütlenmiş olup olmadığına ve bağıntılı olup olmadığına bakılmaksızın) için Bakanlık toplam geliri, gideri, kredileri söz konusu organizasyon, ticarethane ya da işletme arasında dağıtılabılır, bölüştürülebilir ya da tahsis edebilir. Bunun için söz konusu dağıtım, bölüşüm ya da tahsisin, verginin azaltılmasını engellemesi ya da adı

geçen organizasyon, ticarethane ya da işletmenin gelirlerini açıkça yansıtmaması açısından gerekli görülmesi yeterlidir.”

ABD’de transfer fiyatlandırmasına ilişkin bir diğer düzenleme ise transfer fiyatlandırması suretiyle düşük vergi ödemeye ilişkin iki tür ceza öngören düzenlemedir. Cezalar iki türdür, birincisi işlem cezasıdır, işlem cezası, limitler dışında kalan yapay transfer fiyatlandırmasından kaynaklanan yanlış değerlendirme ve düşük vergi ödeme durumundan kaynaklanmaktadır, ikinci ceza olan net düzeltme cezasında ise mükellefin mali yıldaki mevcut durumunun mevzuatla ilgili maddedeki düzenlemeleri geçtiği takdirde devreye girmektedir (Saraç, 2005:92).

2.3. Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinin Uygulamaları

Özellikle uluslar arası ticaretin günümüzdeki karmaşıklığı ve ticari davalarda ki yetki karmaşıklığı değerlendirildiğinde çözüm süreci ve sorunları çok fazla zaman almaktadır. Sorunların çözümüne ilişkin olarak tahkim yani hakem yoluyla çözüme müessesesi geliştirilmiştir. Transfer fiyatlandırmasına ilişkin olarak tahkim anlaşması AB üyesi ülkelerin kabulü sonucunda 01.10.1995 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir (Beylik, 2004b).

Transfer fiyatlandırma ve çifte vergilendirmeyi önlemeye yönelik AB’de ki ilk çalışmalar 1976 yılına kadar dayanmaktadır. Özellikle 90/436/EET sayılı direktif transfer fiyatlandırmasını ilgilendiren yönüyle ağır basmaktadır. Çünkü bu direktif aynı zamanda bir tahkim anlaşmasıdır. Bu direktifin önem arz eden özelliği ise transfer fiyatlandırmasına ilişkin olarak emsallere uygunluk ilkesine aykırılık nedeniyle bir üye devlet tarafından yapılan tarhiyatın çifte vergilendirmeye sebep olması durumunda karşı taraf açısından bir düzeltmenin söz konusu olmasıdır (Işık ve Çankaya, 2005:64).

2.3.1. Almanya Uygulamaları

Alman vergi mevzuatının çok detaylı kuralları yoktur. Almanya’da ki transfer fiyatlandırması ilkeleri idari ilkeler niteliğindedir. “1980 yılından önce oluşturulan

yasalarda transfer fiyatlandırmasına yer verilmiştir. Almanya'nın transfer fiyatlandırmasına 1934 yılındaki Kurumlar Vergisi Kanun'unda yer verdiği dikkat çekmektedir" (Aslan, 2006:34).

Alman vergi mevzuatında transfer fiyatlandırmasına ilişkin yasal bir tanım yapılmamıştır. 1968 ve 1977 yıllarında ki KVK'lar da tanımdan kaçınılmış ve bu boşluğun yargı kararlarıyla (Alman Federal Vergi Mahkemesi) doldurulmasına müsaade edilmiştir. Almanya Kurumlar Vergisi Kanunu 8. Maddesi "Kurumlar Vergisi matrahının saptanmasında örtülü olarak dağıtılan kazançlar dikkate alınır" ifadesi ile konuyu ele almıştır. Alman Vergi Kanunları OECD düzenlemeleriyle uyumlu değildir, ancak genel olarak emsallere uygunluk ilkesinin Yabancı İşlemler Kanununun 1. Maddesinde bulunduğu kabul edilir. Bu madde Alman şirketlerinin yabancı bağımlı ortaklarına mal ve hizmetleri emsaline göre düşük bedelle satmaları halinde devreye girmektedir (Aslan, 2006:35).

Almanya'nın 1934 yılında transfer fiyatlandırması uygulamasına yer vermiş olması, ülkede transfer fiyatlandırmasının öneminin anlaşıldığını göstermektedir. Ayrıca Almanya KVK'da örtülü kazanç dağıtımına yer vererek detayları konusunda ki uyuşmazlıkları, yargıya verilen yetkiyle çözmektedir. Bu durum transfer fiyatlandırmasına ilişkin olarak yasayla net sınırların çizilemediğini göstermektedir.

2.3.2. İngiltere Uygulamaları

İngiltere'nin transfer fiyatlandırmasına ilişkin düzenlemede Aktaş'ın bu konudaki araştırması incelendiğinde OECD'yi esas aldığı anlaşılmaktadır:

"İngiltere İç Gelirler İdaresi, transfer fiyatlandırması düzenlemelerini, 1988 yılı Gelir ve Kurumlar vergisi yasasının 770-773. bölümleri çerçevesinde yürütmektedir. İngiltere mevzuatı OECD sistemine dayalıdır. İngiltere son zamanlarda yaptığı değişikliklerle transfer fiyatlandırması düzenlemelerini güçlendirmiş ve emsal bedel prensibine uyumun ispat yükümlülüğü esas olarak, piyasa şartları prensibine uyulmadığını iddia eden vergi idarelerine aittir" (Aktaş, 2004:188).

1998 yılında İngiltere'nin yaptığı yeni düzenlemede ki ceza uygulamasına göre eğer bir mükellefi vergi beyannamesinde vergisel yükümlülüğünü eksik bildirirse ve eksik bildirim ihmalden kaynaklanıyorsa eksik beyan miktarı için % 100'e kadar ceza uygulanabilir. İhmal ve kusurun tarifi yapılmamıştır, ayrıca uygulama yeni olduğu için idarenin görüşleri açıklıkla ortaya konmamış olmakla birlikte beyanname ekinde ki dokümanların yeterli olmamasının, fonksiyonel analizin yapılmamasının ceza uygulamasında önemli faktörler olacağı belirtilmektedir (Uyanık, 2006:256).

İngiltere'nin OECD uygulamalarını benimsediği, transfer fiyatlandırması uygulamasına yasalarında yer verdiği ve yaptırım etkisi olan ceza uygulamalarını benimsediği görülmektedir.

2.4. Transfer Fiyatlandırmasının Ülkeler Açısından Değerlendirilmesi

Dünyada transfer fiyatlandırmasına ilişkin olarak ilk yasal düzenlemeyi ABD yapmış olmaktadır, ABD'nin deneyimlerinden hareketle OECD, transfer fiyatlandırmasına gereken önemi vermiş ve diğer ülkeler OECD rehberini kaynak olarak kullanmışlardır. OECD çalışmalarının rehber olarak kullanılması dünyada vergi mevzuatı açısından tek uygulama oluşumuna adım atılması açısından olumlu bir gelişmedir.

Çoğu ülke transfer fiyatlandırması uygulamasına mevzuatında yer vermiş ve önemsemiştir. Tablo 7 incelendiğinde örnek olarak alınan 6 ülkenin tamamında transfer fiyatlandırması düzenlemesi mevzuatta yer almaktadır. Bu ülkelerin tamamında transfer fiyatlandırmasına ilişkin usulsüzlüklerin cezalandırılmasına ilişkin yasal hükümler mevzuatta yer almaktadır.

Tablo 5: Diğer Ülkelerde Transfer Fiyatlandırması

Ülkeler	Transfer fiyatlandırması kanunu var mı?	Transfer fiyatlandırmasına özgü cezalar var mı?	Dokümantasyon zorunluluğu var mı?	Fiyat tespit yöntemi dokümantasyonda yer almalı mı?	Ne zaman ibraz edilebilir?
Fransa	var	var	Kanunda yok	evet	istenildiğinde
Almanya	var	var	Kanunda var	evet	istenildiğinde
Hollanda	var	var	Kanunda var	evet	İşlem gerçekleştiği sırada
Çek Cumhuriyeti	var	var	Kanunda yok	evet	istenildiğinde
İngiltere	var	var	Kanunda var	evet	Vergi beyanı ile birlikte
Yunanistan	var	var	Kanunda yok	hayır	Vergi beyanı ile birlikte

Kaynak: PriceWaterHouseCoopers Türkiye, (2006)

2.4.1 Transfer Fiyatlandırmasının Ülkeler Açısından Oluşturduğu Temel Sorunlar

Transfer fiyatlarındaki değiştirmelerin, gerekli yasal önlemleri almayan ülkeler açısından ortaya koyabileceği olumsuz sonuçları aşağıda belirtilen 5 grupta toplamak mümkündür (Öncel, 2002:9).

- Transfer fiyatlandırmalarında yapılan değiştirmeler her şeyden önce ülkelerin egemenlik haklarından biri olan vergilendirme yetkisini sınırlamaktadır.

- Transfer fiyatlandırmasındaki özellikle vergilendirmeye yönelik değiştirmeler, aynı zamanda ülkelerin kaynak oluşumunu ve tahsisini olumsuz yönde etkilemektedir. Bir kısım firmalar, bağıntılı bulunduğu finans kuruluşlarını vergi yükü düşük ülkelerde oluşturarak yarattıkları açık pozisyonlarla, kaynak tahsisini bulunduğu ülkelerin aleyhine olacak şekilde etkileyebilmektedirler.
- Dış kaynak gereksinimi bulunan gelişmekte olan ülkelerin, bu yöntemle kaynak girişinden çok, çıkışıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Özellikle çok uluslu şirketler, getirdikleri sermayeden daha fazla tutarlarda kar transferi yaparak, hem ülkelerin ulusal gelirlerini olumsuz etkilemekte, hem de vergi kaybına yol açmaktadır.
- Transfer fiyatlandırmasındaki değiştirmelerin ülkeler itibariyle bir diğer olumsuz etkisi ödemeler dengesi üzerinedir.
- Son olarak transfer fiyatlarındaki değiştirmelerin üretim girdilerine, ekonomideki kaynak tahsisine ve istihdama olumsuz etkileri vardır.

2.4.2. Transfer Fiyatlandırmasında Vergilendirilecek Gelirin Tespiti İle İlgili Yaklaşımlar

Farklı ülkelerde bulunan bağlantılı firmaların vergilendirilecek gelirlerinin saptanmasında esas itibariyle iki yaklaşım söz konusudur (Öncel, 2002:9). Birincisi ayrı muhasebe yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre, bağlantılı her bir firma muhasebe ve gelir oluşumu bakımından ayrı mütalaa edilmektedir. Ülkelerin çoğu bu yaklaşımı benimsemektedir.

İkinci yaklaşım ise, belirli bir formüle göre gelir tahsisi yaklaşımıdır. Bu yaklaşım daha çok federal devletlerde yerel vergi otoriteleri (eyalet, il veya kanton gibi) tarafından uygulanmaktadır. Burada, sermaye payı, ücret ödemeleri, satış payı, sermaye malları v.b. bazı ölçekler yardımıyla kar yeniden tahsis edilmeye çalışılmaktadır. A.B.D. gelir yasasında yer alan 482 sayılı kısım, gelirler idaresine,

gelirin bağlantılı şirketler arasında dağıtılması ve tahsisi konusunda geniş yetki vermektedir (Kapusuzoğlu, 1999b:89).

Transfer fiyatlandırması ile ilgili sorunları düzenleyen bir başka önemli çalışma da OECD'nindir. "OECD Vergi Anlaşma Modeli (OECD Model Tax Convention)" 1979 deki düzenlemeden sonra 1995 yılında üye ülkeler için, uyulması zorunlu bir yasa metni gibi olmamasına rağmen, rehber bir metin halini almıştır.

Diğer önemli bir çalışma da Avrupa Birliği'nce benimsenen uluslar arası şirketlerle ilgili olarak; birleşme, ana şirket, alt şirket ve tahkim konularına ilişkin düzenlemelerdir.

2.4.3. Transfer Fiyatlandırmasında Kârın Yeniden Belirlenmesindeki Başlıca Sorunlar

Bu konuda başlıca üç sorun önem kazanmaktadır.

Birincisi, transfer fiyatlandırmasını yenilemek için kullanılacak fiyat sorunudur. Yeni transfer fiyatı neye göre tespit edileceğidir. Eğer vergi idaresi kullanılan fiyatın gerçeği yansıtmadığına kanaat getirirse söz konusu fiyatları düzeltmek için hangi fiyatın kullanılacağı veya ölçü alınacağıdır. Bu konuda kullanılan yaygın yöntemler şunlardır (Aktaş, 2004:99-125):

- Emsallere uygunluk fiyatı
- Maliyet artı fiyat
- Diğer bir satışta fiyat
- Diğerleri (Geçerli piyasa fiyatı, Ayarlanan piyasa fiyatı, Marjinal maliyete fiyatlama ölçüleri)

Bunlar içinde "emsallere uygunluk fiyatı" en yaygın olarak kullanılanıdır. AB, ABD ve OECD de öncelikle bu yöntem kullanılır. Türk vergi sisteminde de KVK 17. madde de emsallere uygunluk prensibi mevcuttur.

“Emsallere uygunluk fiyatı (Standardı)” benzer bağımsız firmaların, benzeri şartlarda aynı veya benzeri mal ve hizmetlere uyguladıkları piyasa fiyatıdır (Kapusuzoğlu, 1999a:59). Karşılaştırılacak benzer bir fiyat bulunamadığında diğer iki yöntem uygulanabilir.

İkincisi, çifte vergileme sorunudur. Ülkeler yeniden ayarladıkları transfer fiyatlarından sonra iki ülkenin düzenleme yapması nedeniyle çifte vergileme sorunu ortaya çıkabilir.

Üçüncüsü, ileri teknoloji ürünü ya da tekel konumundaki mallarla ilgili emsal değerin saptanmasındaki zorluktur. Grup içi hizmetlerde transfer fiyatlandırması ya da gayri maddi haklar için transfer fiyatlandırmasının yenilenmesi ya da iletişim aracılığı ile yapılan faaliyetler için transfer fiyatlandırması ve bunların tekrar yeniden ayarlanması başlıca önemli sorunlardandır.

BÖLÜM 3: TÜRK VERGİ SİSTEMİNDE TRANSFER FİYATLANDIRMASI DÜZENLEMELERİ VE YAPILMASI GEREKENLER

3.1. Türk Vergi Sisteminde Transfer Fiyatlandırması İçerikli Mevcut Düzenlemeler

Globalleşmenin, doğrudan yabancı yatırımların ve uluslar arası işlemlerin yoğunluk kazandığı bir dünyada, vergi sistemlerinin de bu gelişmelere, trendlere uyum sağlayabilecek özelliklere sahip hale getirilmesi beklenmektedir. “Bu gelişmelere örnek vermek gerekirse, dünyadaki toplam doğrudan yabancı yatırım (DYY) tutarı 1973 yılında 25 milyar \$ iken 2000 yılında yaklaşık 50 kat artarak 1.3 trilyon dolar seviyesine ulaşmıştır. Bu yatırımların yaklaşık % 30’u Türkiye’nin de dahil olduğu, gelişmekte olan ya da yükselen piyasalara gitmektedir. Türkiye ise bu DYY pastasından, bugüne kadar hakkettiği seviyenin veya potansiyelinin çok azını alabilmiştir” (Aktaş, 2004:245). Transfer fiyatlandırmasındaki değişimlerden en fazla gelişmekte olan ülkeler etkilenmektedir. Son yıllarda bu alanda yasal düzenleme yapma ihtiyacı daha fazla hissedilmiş ve söz konusu ülkeler yasal düzenlemeler yanında, işbirliği yaparak uluslararası vergi anlaşmaları da yapmaktadırlar.

Buna karşın özellikle yabancı sermaye ve yatırımları çekmek amacıyla bazı ülkeler transfer fiyatlandırmasına imkan tanımışlardır. Ülkemizde de bu konuda kapsamlı bir yasa bulunmamaktadır. “Gider kabul edilmeyen ödemeler” başlığıyla GVK’nın 41. maddesi ile, 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 15-17. maddelerinde “örtülü kazanç dağıtımı” müessesesi bu konuyu kısmen karşılamaktadır. 21.06.2006 tarihinde 26205 sayılı resmi gazetede yayınlanan 01.01.2007 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren 5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu’nun da 12. Madde ile örtülü sermaye müessesesi, (12. Md. 01.01.2006 tarihi itibarıyla geriye dönük yürürlüğe girmiştir) 13. maddesiyle de transfer fiyatlandırması müessesesi ilk defa Türk Vergi Sisteminde yürürlüğe girmiştir.

Türk vergi sisteminde yapılan bir diğer düzenlemede, 5084 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'da¹ serbest bölgelere ilişkin mali düzenlemelerde önemli değişiklikler yapılmıştır (Akbulut, 2004:110). 5084 sayılı kanunla serbest bölgelerdeki vergisel anlamda sınırsız ve süresiz teşviklere son verilmiştir ve bu değişiklikle serbest bölgelerde Türk vergi kanunlarının geçerli olması sağlanmaktadır. Bu düzenleme ÇUŞ'ların vergi kapsamı dışındaki serbest bölgelere vergisel anlamda avantaj sağlamak için gerçekleştirilen transferlerine engel niteliğindedir.

Örtülü kazanç dağıtımı ve sermaye dağıtımı müesseseleri, Kurumlar Vergisi Kanunu'muzda yer alan birer önemli vergi güvenlik müesseseleridir. Bu müesseselerin benzerlerine, Amerika Birleşik Devletleri, Kıta Avrupası ülkeleri, OECD ülkeleri mevzuatlarında görmek mümkündür. Bu müesseseler bize de, Alman Vergi Hukuku'ndan aktarılmıştır (Doğrusöz, 2005).

Aşağıdaki tabloda Kurumlar Vergisi Kanununda bulunan transfer fiyatlandırmasına ilişkin değişiklikler listelenmiştir. 5520 sayılı yeni KVK ile transfer fiyatlandırması kavram olarak mevzuatta yerini almıştır. Eski KVK'da benzer bir düzenleme olmasına rağmen transfer fiyatlandırması kavramı kullanılmamıştır.

---

¹ 06.02.2004 Tarih ve 25365 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanarak Yürürlüğe Girmiştir.

Tablo 6. Kurumlar Vergisi Kanununda Yapılan Değişikliklere İlişkin Karşılaştırma

ESKİ KVK, 15-17	YENİ KVK, 11-13
<p>"....kazanç tamamen veya kısmen örtülü dağıtılmış sayılır" (KVK, md.17)</p> <p>"...emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük bedeller üzerinden ya da bedelsiz olarak...." (KVK, md.17)</p> <p>"Kurum kazancının tespitinde aşağıdaki indirimlerin yapılması kabul edilmez:....sermaye şirketlerince dağıtılan örtülü kazançlar" (KVK, md.15)</p>	<p>"....kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü dağıtılmış sayılır" (KVK, md.13)</p> <p>"....emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden..." (KVK, md.13)</p> <p>"Kurum kazancının tespitinde aşağıdaki indirimlerin yapılması kabul edilmez: .." Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazançlar..." (KVK, md.11)</p> <p>"Tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazanç, Gelir ve Kurumlar Vergisi kanunlarının uygulamasında ..dağıtılmış kar payı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan tutar sayılır. Daha önce yapılan vergilendirme işlemleri, taraf olan mükellefler nezdinde buna göre düzeltilir." (KVK, md.13)</p>

Kaynak: Yaltı, (2007:7)

3.1.1. 5422 Sayılı KVK'da Bulunan Örtülü Kazanç Dağıtımını Düzenlemeleri

Örtülü kazanç dağıtımını, kurumlar vergisi mükellefleri olan sermaye şirketlerinin karlarını, vergilendirmeksizin veya daha düşük bir vergiye tabi tutarak ilişkili kişilere aktarmaları suretiyle kurumlar vergisi matrahlarını azaltmalarını önlemek amacıyla yasada yer alan bir düzenlemedir (Doğrusöz, 2005).

Kurumlar Vergisi Kanunu 17. maddesinde "aşağıdaki hallerde kazanç tamamen veya kısmen örtülü olarak dağıtılmış sayılır" denilmektedir.

- Şirket kendi ortakları, ortakların ilgili bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler, idaresi, murakabesi veya sermayesi bakımından vasıtalı vasıtasız olarak bağlı bulunduğu veya nüfuzu altında bulundurduğu gerçek ve tüzel kişiler ile olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük fiyat veya bedeller üzerinden yahut bedelsiz olarak alım, satım, imalat, inşaat muamelelerinde ve hizmet ilişkilerinde bulunursa;
- Şirket, 1 numaralı fıkrada yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük bedeller üzerinden kiralama veya kiraya verme muamelelerinde bulunursa;
- Şirket 1 numaralı fıkrada yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük faiz ve komisyonlarla ödünç para alır veya verirse ;
- Şirket, ortaklarından veya bunların eşleri ile usul ve furuundan ve 3 ncü dereceye kadar (dahil) kan ve sıhri hısımlarından şirketin idare meclisi başkan veya üyesi, müdürü veya yüksek memuru durumunda bulunanlara emsaline göre göze çaracak derecede yüksek aylık, ikramiye, ücret verir ve benzeri ödemelerde bulunursa,

Kazanç kısmen veya tamamen örtülü olarak dağıtılmış sayılır.

Bu bağlamda Aktaş'a (2004) göre örtülü kazanç dağıtımı ile ilgili sınırlandırmalar ve uygulamadaki tartışmalı konular ise aşağıdaki gibidir:

- Örtülü kazanç dağıtımı sadece sermaye şirketleriyle sınırlıdır. Örtülü kazanç dağıtımı ile ilgili düzenleme sermaye şirketleri dışındaki mükellefleri kapsamamaktadır.
- Örtülü kazanç dağıtımının varlığını belirleyen kriterler büyük ölçüde takdire bağlı olup kişisel değerlendirmelere açıktır.
- Tanımda yer alan emsaline göre göze çaracak derecede ifadesi objektif bir kriter değildir.

- Tanımda belirtilen alış, satış, kiralama, ödünç para verme, veya ücret ödeme işlemlerinde vergi ziyayı veya hazine zararı durumunun birlikte oluşmasının gerekip gerekmediği tartışması sorunu.

Tüm bu düzenlemeler transfer fiyatlandırmasıyla doğrudan ilgili olmayıp, takdirî kıstaslara dayanmakta ve “emsaline göre göze çarpacak şekilde” ifadesi de büyük oranda uyumsuzluklara sebep olabilmektedir, dolayısıyla ülkemizdeki 5422 sayılı yasada yer alan vergisel düzenlemeler transfer fiyatlandırması karşısında çok yetersiz ve etkisiz kalmaktadır (Öncel, 2002:17).

3.1.2. 5520 Sayılı KVK’ da Bulunan Örtülü Kazanç Dağıtım Yoluyla Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenleme

1.1.2007 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Kurumlar Vergisi Kanunu’nun konuya ilişkin 13. Maddesi tam metin halinde aşağıya alınmıştır. Yasanın yürürlüğe girmesiyle firmaların neler yapması gerektiğine ilişkin ayrıntılara ihtiyaç duyulmuştur. Bu ayrıntıların açıklamasına ilişkin olarak ise tebliğ beklentisi içerisine girilmiştir. 03.04.2007 tarihinde 26482 tarihinde yayımlanan 1. Seri nolu KVK Tebliği’nden (Ek 1) anlaşılmaktadır ki konuya ilişkin net bir açıklama yapılmamış, yasa metnindeki tanımlamalar aynen tekrar edilmiştir.

“Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtım

MADDE 13- (1) Kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılır. Alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler her hal ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.

(2) İlişkili kişi; kurumların kendi ortakları, kurumların veya ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurum ile idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu ya da nüfuzu altında bulundurduğu gerçek kişi veya kurumları ifade eder. Ortakların eşleri, ortakların veya eşlerinin üstsoy ve altsoyu ile üçüncü derece dahil yansoy hısımları ve kayın hısımları da ilişkili kişi sayılır. Kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde veya bölgelerde bulunan kişilerle yapılmış tüm işlemler, ilişkili kişilerle yapılmış sayılır.

(3) Emsallere uygunluk ilkesi, ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyat veya bedele uygun olmasını ifade eder. Emsallere uygunluk ilkesi doğrultusunda tespit edilen fiyat veya bedellere ilişkin hesaplamalara ait kayıt, cetvel ve belgelerin ispat edici kâğıtlar olarak saklanması zorunludur.

(4) Kurumlar, ilişkili kişilerle yaptığı işlemlerde uygulayacağı fiyat veya bedelleri, aşağıdaki yöntemlerden işlemin mahiyetine en uygun olanını kullanarak tespit eder:

a) Karşılaştırılabilir fiyat yöntemi: Bir mükellefin uygulayacağı emsallere uygun satış fiyatının, karşılaştırılabilir mal veya hizmet alım ya da satımında bulunan ve aralarında herhangi bir şekilde ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilerin birbirleriyle yaptıkları işlemlerde uygulayacağı piyasa fiyatı ile karşılaştırılarak tespit edilmesini ifade eder.

b) Maliyet artı yöntemi: Emsallere uygun fiyatın, ilgili mal veya hizmet maliyetlerinin makul bir brüt kâr oranı kadar artırılması suretiyle hesaplanmasını ifade eder.

c) Yeniden satış fiyatı yöntemi: Emsallere uygun fiyatın, işlem konusu mal veya hizmetlerin aralarında herhangi bir şekilde ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilere yeniden satılması halinde uygulanacak fiyattan, makul bir brüt satış kârı düşülerek hesaplanmasını ifade eder.

ç) Emsallere uygun fiyata yukarıdaki yöntemlerden herhangi birisi ile ulaşma olanağı yoksa mükellef, işlemlerin mahiyetine uygun olarak kendi belirleyeceği diğer yöntemleri kullanabilir.

(5) İlişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanacak fiyat veya bedelin tespitine ilişkin yöntemler, mükellefin talebi üzerine Maliye Bakanlığı ile anlaşarak belirlenebilir. Bu şekilde belirlenen yöntem, üç yılı aşmamak üzere anlaşmada tespit edilen süre ve şartlar dahilinde kesinlik taşır.

(6) Tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazanç, Gelir ve Kurumlar Vergisi kanunlarının uygulamasında, bu maddedeki şartların gerçekleştiği hesap döneminin son günü itibarıyla dağıtılmış kâr payı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan tutar sayılır. Daha önce yapılan vergilendirme işlemleri, taraf olan mükellefler nezdinde buna göre düzeltilir. Şu kadar ki, bu düzeltmenin yapılması için örtülü kazanç dağıtan kurum adına tarh edilen vergilerin kesinleşmiş ve ödenmiş olması şarttır.

(7) Transfer fiyatlandırması ile ilgili usûller Bakanlar Kurulunca belirlenir” (5520 Sayılı KVK).

Yukarıda mevzuattaki ilgili maddenin tamamına yer verilmiştir. Yeni düzenleme ile getirilen yenilikleri aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz;

- İlişkili kişi tanımı yapılmıştır.

- Emsallere uygunluk ilkesi tanımlanmıştır.
- Fiyat ve bedel tespitinde yöntemler belirlenmiştir.
- Maliye Bakanlığı ile önceden fiyatlandırma anlaşması yapma imkanı getirilmiştir.
- Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı, dağıtılmış kar payı sayılmıştır.

Maddenin birinci fıkrasında, “kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım veya satımı işlemlerinde bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılır” denilmiş ve ilişkili kişi kavramının tanımı maddenin ikinci fıkrasında yapılmıştır.

Bu durumda ilişkili kişileri aşağıdaki gibi belirlemek mümkündür:

- Kurumların kendi ortakları,
- Kurumların veya ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi ve kurumlar,
- Kurumların veya ortaklarının, idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu ya da nüfuzu altında bulundurduğu gerçek kişi veya kurumlar,
- Kurumların ortaklarının eşleri,
- Kurum ortaklarının veya eşlerinin üstsoy ve altsoyu ile üçüncü derece dahil yansoy ve kayın hısımları.
- Bakanlar kurulu kararı ile ilan edilecek ülkeler ve bölgelerde ki kişiler ve kurumlar.

İlişkili kişi listesinde bulunan zararlı vergi rekabeti yapan ülke ve bölgelerin ilişkili sayılmasının nedeni ise şöyle değerlendirilmektedir;

Özet bir deyişle, transfer fiyatlandırması tüm grup şirketlerini, çok uluslu şirketleri, şubesi bulunan kurumları, kurum iştiraklerini, kurum ortaklarını, kurum ortaklarının eşlerini, alt ve üst soylarını, kan ve sıhri akrabalarını ilgilendirmektedir.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13. maddesinde belirtilen ilişkili kişiler arasında yer alan kurum ortakları konusu açık olmakla birlikte, "kurumların veya ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi ve kurumlar" ifadesinden ilişkili kişilerin tespiti kolay olmayacaktır (Doğan,2006). İlişkili kişi kavramı halen çok net olmayıp, mükelleflerin uygulamada sorunlarla karşılaşabileceğini göstermektedir. Bakanlar Kurulu henüz kanun maddesinde ilişkili kişi olarak kabul edilecek ülke ve bölgeleri ilan etmemiştir. Bu konuda bir belirsizlik söz konusudur. Bu ülke ve bölgelerin belirlenmesinde hangi ölçülerin dikkate alınacağı; özellikle, vergi cennetleri ve serbest bölgeler yanında, AB ülkesi olan ve düşük vergi oranlarına sahip İrlanda ve Kıbrıs Rum Kesimi ve pazarlıkla vergi oranlarının düşürülme imkanı olan ve sınırlı bilgi değişimine izin veren İsviçre gibi ülkelerin bu listede yer alıp almayacağı merak konusudur (Öcal, 2006b).

5520 sayılı yasanın 13. maddesinde belirtilen "emsallere uygunluk" ilkesi doğrultusunda tespit edilen fiyat ve bedellere ilişkin dökümanlar da yani kayıt, cetvel ve belgeler de, ileride yapılabilecek bir vergi incelemesinde, yapılan uygulamanın gerekçesini açıklayabilmek için, zaman aşımı süresi boyunca yani beş yıl süreyle saklanmalı (Kızılot, 2006).

17. madde transfer fiyatlandırmasında emsallere uygunluk prensibini benimsemektedir. Doğru emsal bedelinin bulunması, yeterli ve güvenilir bilgiye ulaşılması ile mümkündür. Ancak, Türkiye gibi halka açık şirketlerin azlığı ve şeffaflıktan çok mali bilgilerin gizlenmesi eğiliminin yaygın olduğu ülkelerde bu bilgilere ulaşmak hemen hemen imkansızdır. Bu nedenle emsal taramalarında

kullanılacak veri bankaları oluşturulmalı ve uluslar arası veri bankalarına abone olunmalıdır (Öcal, 2006a).

Transfer fiyatlandırması düzenlemesinin uygulamasına ilişkin en önemli sorun emsal bedel bulma sorunudur, çünkü Türkiye’de firmaların ürün ve hizmetlerinin emsal bedellerini tespit edecekleri bir veritabanı yoktur ve bir an önce bir veritabanı oluşturmalıdır (Gündüz, 2007b).

5520 sayılı yasa 21.06.2006 tarih ve 26205 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Ancak 1.1.2006 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yayınlandığı tarihte yürürlüğe giren 5520 sayılı KVK’nın transfer fiyatlandırmasına ilişkin düzenlemeyi içeren 13. Maddesi 1.1.2007 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmektedir. İlgili madde 1.1.2007 tarihinde yürürlüğe girmesine rağmen transfer fiyatlandırmasına ilişkin önemli detayları içeren bakanlar kurulu kararı ve genel tebliğ henüz taslak halindedir. Transfer fiyatlandırmasına ilişkin bir geçiş süreci gereksinimi söz konusudur, en azından yasal mevzuat netlik kazandıktan sonra transfer fiyatlandırması müessesesine ilişkin hüküm yürürlüğe girebilirdi (Gündüz, 2007b).

3.1.3. 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nda Transfer Fiyatlandırması Uygulamasına İlişkin Düzenlemeler

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nda Transfer Fiyatlandırması’na ilişkin bir düzenleme bulunmazken, 5520 sayılı KVK’nın 01.01.2007 tarihinde yürürlüğe girmesinin ardından 04.04.2007 tarihinde 26483 sayılı resmi gazetede yayımlanan 5615 sayılı yasanın 3. Maddesi ile 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 41. maddesine Transfer Fiyatlandırması uygulamasını kapsayan hükümler eklenmiştir. Eklenen bent ile 5520 sayılı KVK’da ki emsallere uygunluk ilkesine değinilmiş ve 5520 sayılı KVK’nın Transfer Fiyatlandırması başlıklı 13. Maddesine atıfta bulunulmuştur.

Değerlendirme yapılabilmesi ve değişiklik metninin görülebilmesi açısından, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na ilave edilen yasa hükmü aynen aşağıya alınmıştır;

“**MADDE 3** – 193 sayılı Kanunun 41 inci maddesinin birinci fıkrasına (4) numaralı bentten sonra gelmek üzere aşağıdaki (5) numaralı bent eklenmiş ve diğer bentler buna göre teselsül ettirilmiştir.

5. Bu fıkranın 1 ilâ 4 numaralı bentlerinde yazılı olan işlemler hariç olmak üzere, teşebbüs sahibinin, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edilen bedel veya fiyatlar üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunması halinde, emsallere uygun bedel veya fiyatlar ile teşebbüs sahibince uygulanmış bedel veya fiyat arasındaki işletme aleyhine oluşan farklar işletmeden çekilmiş sayılır.

Teşebbüs sahibinin eşi, üstsoy ve altsoyu, üçüncü derece dahil yansoy ve kayın hısımları ile doğrudan veya dolaylı ortağı bulunduğu şirketler, bu şirketlerin ortakları, bu şirketlerin idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından kontrolü altında bulunan diğer şirketler ilişkili kişi sayılır.

Bu bent uygulamasında, imalat ve inşaat, kiralama ve kiraya verme, ödünç para alınması veya verilmesi, ücret, ikramiye ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler, her hâl ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.

İşletmeden çekilmiş sayılan farklar, ilişkili kişi tarafından beyan edilmiş gelir veya kurumlar vergisi matrahının hesabında dikkate alınmış ise ilişkili kişinin vergilendirme işlemleri buna göre düzeltilir. İlişkili kişiler ve bu kişilerle yapılan işlemler hakkında bu maddede yer almayan hususlar bakımından, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 13 üncü maddesi hükmü uygulanır" (5615 Sayılı Kanun 3.Md).

Yukarıda bulunan kanun maddesi ile 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na ilave edilen hükümlerle sermaye şirketlerinin yanı sıra gerçek kişilerinde transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı müessesesine tabi olmaları sağlanmıştır.

3.1.4. Bakanlar Kurulu Kararı Taslağında Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemeler

Gelir idaresi başkanlığının web sitesinde yer verilen henüz resmileşmemiş olan transfer fiyatlandırmasına ilişkin bakanlar kurulu karar taslağında mevcut yasal

düzenlemelere ilave olarak aşağıdaki detaylara yer verilmiştir (www.gib.gov.tr, 2007):

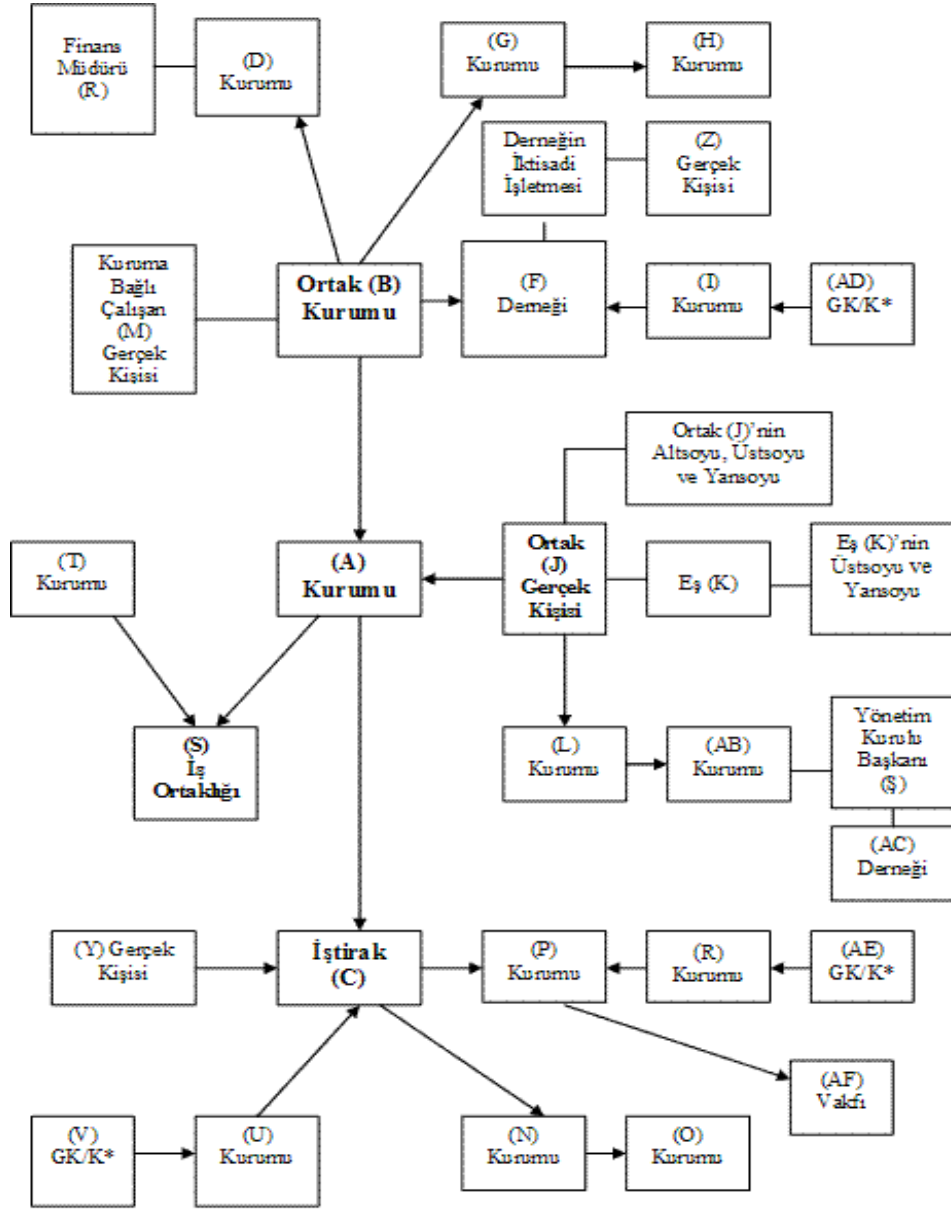
- Peşin fiyatlandırma anlaşmasının koşulları belirlenmiştir.
- Transfer fiyatlandırmasına ilişkin yıllık belgelendirme detayları belirlenmiştir.

Taslağa göre sadece Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'na bağlı mükellefler peşin fiyatlandırma anlaşması talebinde bulunabilir. 5520 sayılı KVK'nın 13. maddesine göre peşin fiyatlandırma anlaşması üç yılı aşmayacak şekilde yapılabilir. Taş'ın (2007) yapmış olduğu değerlendirmeye göre Gelir İdaresi Başkanlığı peşin fiyatlandırma anlaşması için çok fazla talep geleceğinden, talebi karşılayamama endişesi içerisinde. Şimdilik Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'nın mükellefleri ile sınırlandırılan peşin fiyatlandırma anlaşması için diğer ülkelerde olduğu gibi talebi azaltmak amacıyla bir harç veya damga vergisi uygulaması getirilebilir (Taş, 2007).

3.1.5. Genel Tebliğ Taslağında Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemeler

Gelir İdaresi Başkanlığı'nın internet sitesinde yayımlanan transfer fiyatlandırmasına ilişkin detayları içeren bir genel tebliğ taslağı bulunmaktadır. Söz konusu tebliğ taslağı ile ilişkili kişiye ilişkin detaylara yer verilmiş ve transfer fiyatlandırmasına ilişkin kavramlar 1 seri nolu KVK genel tebliğinde açıklananlara benzer bir şekilde tekrarlanmıştır. Tebliğdeki detaylar OECD rehberini esas almıştır. Tebliğde, KVK 13. madde de belirtilen ilişkili kişi olarak kabul edilecek zararlı vergi rekabeti yapan ülkeler ve bölgeler yer almamıştır. Tebliğ taslağında yer alan ilişkili kişileri örnekleyen şekil aşağıya alınmıştır. Özünde emsal bedel ve ilişkili kişiye ilişkin kavram ve tanımlarda yasada, tebliğ taslağında ve bakanlar kurulu karar taslağında çok farklı hususlar yoktur ve farklı cümlelerle aynı hususlar tekrar edilmiştir.

Şekil 4. İlişkili Kişi Örneği

* GK/K: Gerçek kişi veya kurum

Kaynak: www.gib.gov.tr (2007)

Tebliğ taslağında (2007) bulunan Yukarıdaki şemada görüldüğü üzere;

(A) Kurumunun;

- Ortak (B) Kurumu,
- Ortak (B) Kurumunun doğrudan ortağı olduğu (G) Kurumu,
- Ortak (B) Kurumunun dolaylı olarak ortağı olduğu (H) Kurumu,
- Ortak (B) Kurumunun kurucusu olduğu (F) Derneği ve bu derneğin iktisadi işletmesi,
- (F) Derneğine ait iktisadi işletmede çalışan (Z) Gerçek Kişisi,
- Ortakla ilişkili (F) Derneğin kurucularından (I) Kurumu,
- Ortakla ilişkili (F) Derneğin dolaylı olarak bağlı bulunduğu (AD) Gerçek Kişisi veya Kurumu,
- Ortak (B) Kurumunun doğrudan ortağı olduğu (D) Kurumu,
- Ortak (D) Kurumunda çalışan Finans Müdürü (R),
- Ortak (B) Kurumunda çalışan (M) Gerçek Kişisi,
- Ortak (J) Gerçek Kişisi,
- Ortak (J) Gerçek Kişisinin altsoyu, üstsoyu ve yansoyu,
- Ortak (J) Gerçek Kişisinin Eşi (K),
- Ortak (J) Gerçek Kişisinin Eşi (K)'nın üstsoyu ve yansoyu,
- Ortak (J) Gerçek Kişisinin doğrudan ortağı olduğu (L) Kurumu,
- Ortak (J) ile ilişkili (L) Kurumunun doğrudan ortağı olduğu (AB) Kurumu,
- (AB) Kurumunun Yönetim Kurulu Başkanı (Ş),
- Yönetim Kurulu Başkanı olan (Ş)'nin üye olduğu (AC) Derneği,
- (S) İş Ortaklığı,
- (S) İş Ortaklığının diğer ortağı (T) Kurumu

ile yaptığı mal veya hizmet alım ya da satım işlemleri, ilişkili kişilerle yapılan işlemler olarak değerlendirilecektir.

Aynı şekilde (A) Kurumunun;

- İştirak (C),
- İştirak (C)'nin doğrudan ortağı olduğu (P) Kurumu,

- İştirak (C) ile ilişkili (P) Kurumunun doğrudan bağlı bulunduğu (R) Kurumu,
- İştirak (C) ile ilişkili (P) Kurumunun dolaylı olarak bağlı bulunduğu (AE) Gerçek Kişisi veya Kurumu,
- İştirak (C) ile ilişkili (P) Kurumunun kurucusu olduğu (AF) Vakfı,
- İştirak (C)'nin doğrudan ortağı olduğu (N) Kurumu,
- İştirak (C)'nin dolaylı olarak ortağı olduğu (O) Kurumu,
- İştirak (C)'nin doğrudan bağlı bulunduğu (Y) Gerçek Kişisi,
- İştirak (C)'nin doğrudan bağlı bulunduğu (U) Kurumu,
- İştirak (C)'nin dolaylı olarak bağlı bulunduğu (V) Gerçek Kişisi veya Kurumu ile yaptığı mal veya hizmet alım ya da satım işlemleri, ilişkili kişilerle yapılan işlemler olarak değerlendirilecektir.

Tebliğ taslağında emsal fiyata ilişkin açıklamalara yer verilmiş ancak KVK 1 seri nolu tebliğden farklı olarak emsal bulma anlamında bir kaynak gösterilmemiş, sadece ilişkili kişi ve ilişkisiz kişi ile yapılan işlemlerden yola çıkılabileceğine dair örnekler verilmiştir.

Tebliğde belgelendirmeye ilişkin düzenlemelere de yer verilmiştir. Tebliğe göre yıllık belgelendirme başlığı altında; kurumlar vergisi mükelleflerinin, ilişkili kişilerle bir takvim yılı içinde yaptıkları mal veya hizmet alım ya da satım işlemleri ile ilgili olarak tebliğ ekinde yer alan “Transfer Fiyatlandırması, Kontrol Edilen Yabancı Kurum ve Örtülü Sermayeye İlişkin Form”u doldurmaları ve yıllık beyanname ekinde bağlı bulunulan vergi dairesine ibraz etmeleri gerekmektedir.

Öte yandan, gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin ilişkili kişilerle yaptıkları işlemlere ilişkin olarak tebliğ ekinde yer alan formata uygun şekilde bir rapor düzenlemeleri ve düzenlenecek rapor ile aşağıda yer alan bilgi ve belgeleri istenmesi durumunda İdare’ye veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlara ibraz edilmek üzere hazır bulundurmaları gerekmektedir.

- Kurumun faaliyetlerinin tanımı ve organizasyon yapısı, ilişkili kişilerin tanımı (vergi kimlik numaraları, adresleri, telefon numaraları vb.) ve bu kişiler arasındaki mülkiyet ilişkileri,
- Kurumun fonksiyonları ve sahip olduğu riskleri içeren tüm bilgiler,
- İşlem konusu yıla ilişkin ürün fiyat listeleri,
- İşlem konusu yıla ilişkin üretim maliyetleri,
- İşlem konusu yıl içinde ilişkili ve ilişkisiz kişilerle yapılan işlemlerin miktarı ve fatura bilgileri,
- İşlem konusu yıl içinde ilişkili kişilerle yapılan tüm sözleşme örnekleri,
- İlişkili kişilere ait özet mali tablolar,
- İlişkili kişiler arasındaki işlemlere uygulanan şirket içi fiyatlandırma politikası,
- İlişkili kişiler tarafından farklı muhasebe standartları ve yöntemleri kullanılıyor ise bunlara ilişkin bilgi,
- Gayri maddi varlıkların mülkiyetine ve alınan veya ödenen gayri maddi hak bedellerine ilişkin bilgi,
- Kullanılan transfer fiyatlandırması yönteminin seçilme nedeni ve uygulanmasına ilişkin bilgi ve belgeler (iç ve/veya dış emsaller, karşılaştırılabilirlik analizi),
- Emsallere uygun fiyat ya da kar marjının saptanmasında kullanılan hesaplamalar ve yapılan varsayımlara ilişkin ayrıntılı bilgiler,
- Belli bir emsal fiyat aralığı tespit edilmişse, bu aralığın tespitinde kullanılan yöntem,
- Emsal fiyatın tespit edilmesi için gerekli diğer belgeler.

İdare gerekli gördüğü takdirde mükelleften ilave bilgi ve belge talebinde bulunabilir. İlgili bilgi ve belgelerin yabancı dilde yazılmış olmaları halinde, bunların Türkçe çevirilerinin de ibraz edilmesi zorunludur.

Öcal'ın (2007) tebliğde yer alan belgelendirme konusunda ki değerlendirmesi ise şöyledir:

“Ancak, böyle bir raporun istendiğinde ibraz edilmemesi halinde, yaptırımının ne olacağı bizce açık değildir. Ancak, idare ya da inceleme elemanı bu raporda yer alacak bilgileri, bir yazı ile talep edebilir, belirlenen sürede verilmemesi halinde, bilgi verilmemesine ilişkin yaptırımları uygulayabilir. Bu yaptırımlardan daha önemli olan, verilen savunma ve ispat hakkının tam

olarak kullanılmaması, idare ya da inceleme elemanı karşısında şüpheli duruma düşmek, en azından bu gibi konular hakkında titiz davranılmadığı dolayısıyla kasten olmasa bile birtakım hatalar yapılabileceği izlenimini yaratmaktadır. İlk yıl hazırlandıktan sonra, söz konusu raporun, diğer yıllarda, önemli değişiklikler olmadıkça güncelleştirilmesi olağan bir işlem olabilecektir.”

Belgelendirmeye ilişkin olarak ilişkili kişiyle işlemi olan her işletmeden talep edilmesi eleştiri almaktadır. En azından belirli bir ölçünün belirlenmesi veya ilişkili kişiyle yapılan ticaretin tutarına göre belgelendirme zorunluluğunun getirilmesi gerekir.

3.2. Transfer Fiyatlandırması Uygulamasına İlişkin Değerlendirme ve Öneriler

OECD üyesi ülkelerin ve AB üyesi ülkelerin hemen hemen tamamının uluslararası transfer fiyatlandırması konusunda yasal düzenlemelere sahip olmaları, Türkiye'nin de bir an önce transfer fiyatlandırması konusunda düzenlemeler yapmasını gerektirmiştir. Böylece 21.06.2007 tarihinde yayınlanan 5520 sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 1.1.2007 tarihinde yürürlüğe giren 13. maddesinde transfer fiyatlandırması müessesesi Türk vergi sisteminde yasal olarak yerini almıştır.

OECD Vergi Anlaşma Modelinin ve OECD'nin Transfer Fiyatlandırması Rehberinin bulunduğu hatırlatarak, ülkemizin diğer AB ve OECD üyesi ülkeleri gibi, AB'ye girmeye aday bir ülke olarak, bu uygulama örneklerini esas alarak yeni düzenlemeler yapması zorunlu hale gelmiştir. Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yer alan “Örtülü Kazanç” müessesesi “emsallere uygunluk ilkesi” olarak yeterli olmakla birlikte uygulamanın nasıl olacağı konusundaki açıklık ve belirsizlik temel problem olarak halen ortada durmaktadır. Bu konuda ayrıntılı bir düzenleme gerekmektedir (Kapusuzoğlu, 2003:289).

Ülkemiz vergi mevzuatının uluslar arası arenada geçerliliği açısından, globalleşme ve AB uyum sürecinde bir vergi güvenlik müessesesi olarak Transfer Fiyatlandırması'nın yer alması pozitif bir gelişmedir. OECD üye ülkesi olarak Türkiye'nin mevzuat adaptasyonu sağlanmıştır. Vergi sistemimiz tüm dünya ile

aynı dili konuşan bir yasaya kavuşmuştur. Vergi Cennetlerinin ilişkili kişi-kurum olarak kabul edilmesi, vergi cennetleri ile mücadele anlamında katkı sağlamaktadır.

Ancak 1.1.2007 tarihinden itibaren böylesine önemli bir konuyu kapsayan mevzuat uygulamasının yürürlüğe girmesi olumsuz sonuçlar doğurabilir. İlk defa bu kapsamda düzenleme yapılıyor olması nedeniyle fiyatların bir yöntem içinde belirlenebilmesi ve bunun belgelenebilmesi 2007 yılı için kolay olmayacaktır. En az iki yıllık hazırlık ve geçiş süresi tanınmalıdır. Hangi belgelerle ispat yükünün olacağı ve belgeleme standartlarının neler olduğu belirlenmelidir. 2007 Temmuz ayında belgeler taslak halindeki metinlerle belirlenmiş ve 1.1.2007 tarihi itibarı ile geçerli olacağı belirtilmektedir. Bu durum göstermektedir ki transfer fiyatlandırması müessesesi alt yapı hazırlığı yapılmadan yürürlüğe girmiştir. Mali idare tam olarak firmaların ne yapması gerektiğini ve nasıl bir belgelendirme politikası izlemesi gerektiğini açıklamalıdır. Belirlenecek fiyatlarla geçmiş dönem fiyatları arasında farklılık olabilecektir. Geçmişe göre fiyatların farklılaşması eleştirilmemelidir. Karşılaştırma yapılabilmesi için veri havuzları oluşturulmalıdır. Transfer fiyatlandırması konusunda sadece bu konuyla ilgilenecek, uzmanlaşacak farklı bir birim oluşturulmalıdır. Mali idare geçiş sürecinde OECD'nin de desteğiyle eğitim grupları oluşturmalı ve eğitim vermelidir.

Kıyaslama yapılacak sektörlerin ve şirketlerin bilgilerinde eksiklikler bulunmaktadır. 5 – 10 yıllık bir geçiş süreci emsal bedel tanımını daha kolay yapabileceğimiz veri birikimi için gerekli olabilir ("Amadeus" gibi veri tabanları bulunmaktadır. Ancak Türk şirketlerine ait veriler henüz bu veri tabanlarında mevcut değil). Gerekirse veri tabanlarına abone olunmalıdır ya da benzer veri tabanları kurulmalıdır.

Bir başka sorun ise ürünlerin aynı veya karşılaştırılabilir olması her zaman mümkün olmayabilir. Karşılaştırılabilir olsa bile ürünlerin markalı ya da markasız oluşu, nakliye veya sigorta giderlerinin fiyatla ilişkisi, işlemin şartları (kredi koşulları

gibi), satış hacmi, ölçek ekonomisinden gelen farklılıkların fiyata yansımaları, işlemin yapılma zamanında ki farklılıklar gibi çeşitli karşılaştırmaya engel unsurlar söz konusu olabilir.

Taş'ın yaptığı değerlendirmeye göre; “transfer fiyatlandırması yasal olarak düzenlemesi oldukça kolay olan bir müessese ve düzenlemedir ancak uygulaması oldukça zor ve uzmanlık gerektiren bir düzenlemedir. Transfer fiyatlandırması düzenlemesinin uygulanabilmesi için güçlü bir vergi idaresi ve bu alanda uzmanlaşmış personel gerektirmektedir, bu nedenle Gelir İdaresi Başkanlığı bünyesinde Transfer Fiyatlandırması dairesi oluşturulmaktadır.” (Taş, 2007). Bu açıklama değerlendirildiğinde transfer fiyatlandırması müessesesine ilişkin ciddi düzenlemeler yapılmadan önce bu alanda uzman ekip oluşturulmalı, bir geçiş süreci öngörülmesi, sonrasında vergi mükelleflerine sorumluluklar yüklenmeliydi.

Yukarıda yazılı olan sorunlar dikkate alınarak vergi iradesi tarafından net ve anlaşılabilir şekilde yasal düzenlemeler yapılmalı, bir geçiş süreci belirlenmeli ve firmaların konuya hazırlık sürecine ilişkin ayrıntılı bilgiler mevzuatta bulunmalıdır. Vergi denetmenleri açısından hangi sektörde hangi yöntemin kullanılması gerektiği belirlenmelidir. Her denetim personelinin farklı bir yöntem ve inceleme şekli ile transfer fiyatlandırmasını ele alması yeni sorunların ortaya çıkmasına sebep olacaktır.

SONUÇ

Transfer fiyatlandırması, şirketler açısından karlarını maksimize edebilecekleri bir faktör olarak kabul edilmektedir. Örneğin, uluslararası bir şirket, yüksek fiyatta mal satarak veya düşük fiyatta mal alarak bir firmanın vergilendirilebilir karını ya da ödeyeceği vergiyi düşürebilecektir. Uluslararası firmaların transfer fiyatlandırması yoluyla kendi kaynaklarını, ülkeler arasında diğer ülkeler aleyhinde yeniden oluşturması veya dağıtması, söz konusu ülkelerin sadece egemenlik güçlerinin zayıflamasına değil, aynı zamanda milli gelirin, işsizlik oranının, tüketici fiyatlarının, üretim girdilerinin ve ödemeler dengesinin de olumsuz yönde etkilenmesine yol açmaktadır.

ÇUŞ'lar izledikleri transfer fiyatlandırması politikalarıyla çok yönlü amaçlar gerçekleştirebildikleri gibi en önemli çıkarları da ülkelerin vergi kanunlarındaki farklılıklardan yararlanarak vergileme alanında konsolide karlarının maksimizasyonu ve ödenecek vergilerinin minimizasyonu konusunda gerçekleştirmektedirler.

AB üyesi ülkeler ve OECD üyesi ülkelerin tamamı yasal düzenlemelerinde OECD Vergi Anlaşma Modelini ve OECD'nin Transfer Fiyatlandırması Rehberini esas almışlardır. Türkiye'de kaçınılmaz olarak yasal düzenlemelerinde bu iki kaynağı esas almıştır. Emsallere uygunluk ilkesi açısından Kurumlar Vergisi Kanunu'ndaki düzenlemeler yeterli olmakla birlikte, uygulamanın nasıl olacağı konusunda önemli eksiklikler vardır.

Yasal düzenlemelerde öncelikle uygulanacak yöntemlerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu konuda OECD rehberinde yer alan yöntemlerin olduğu gibi kabul edilmesi uluslararası uyum açısından en uygun çözüm olacaktır. OECD'nin önerdiği yöntemler uluslar arası uygulanabilirliği olması açısından son derece sade ve her ülkeye uyum sağlayacak biçimde düzenlenmiş ve bir çok ülke tarafından olduğu gibi ya da çok az değişiklikle kabul edilmiştir. Transfer fiyatlandırması

konusu en sık rastlanan uyuşmazlık konularının başında gelmektedir. Bu konuda yeni sayılabilecek, ancak diğer ülkelerin çoğunda uygulanmasına etkin olarak devam edilen peşin fiyatlandırma anlaşmaları çerçevesinde de düzenlemeler yapılabilir. Bu sistemde mükellef gelecek dönemlerdeki uygulayacağı yöntem ve koşullarını idareye bildirmekte ve idarenin onayını aldığı takdirde belirlenen süre için bu yöntemi uygulamaktadır. 5520 sayılı KVK' da peşin fiyatlandırma anlaşması konusuna 13. maddede yer verilmiştir, ancak 3 yıl boyunca bu yöntemden vazgeçilememektedir.

Ülkeler, genellikle transfer fiyatlandırmasının vergi gelirlerini azaltması durumunun farkına vararak çeşitli yöntemlerle bu olumsuzluğu ortadan kaldırmaya çalışmaktadırlar, özellikle vergi yükünü azaltıcı transfer fiyatlandırmasını önleyici transfer fiyatlandırma kanunlarına sahip olduklarını görüyoruz. Türkiye'de ise henüz 01.01.2007 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiş olan Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13. Maddesinde yer alan transfer fiyatlandırmasına ilişkin tek maddenin yetersiz olduğu görülmektedir. Bu nedenle, Türk Vergi Sistemi'nin halen ilişkili kuruluşlar arası transfer fiyatlandırması manipülasyonlarına açık olduğunu söylemek mümkündür. Vergi tabanının aşınmasını engellemek amacıyla, bir tür vergi güvenlik sistemi olarak ihdas edilen örtülü kazanç ve örtülü sermaye düzenlemelerinin, bu fonksiyonlarını bugün tam olarak yürütemedikleri anlaşılmaktadır.

Türkiye, diğer tüm alanlarda olduğu gibi, uluslararası vergi alanında da, çağdaş düzenlemeleri mevzuata bir an önce adapte etmek arayışı içindedir. Transfer fiyatlandırması da bu şekilde ön hazırlık yapılmadan AB uyum çalışmaları çerçevesinde yasalaştırılmıştır. 01.01.2007 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren transfer fiyatlandırma müessesesinin uygulanmasına ilişkin ön hazırlığın yapılmadığı. Maliye Bakanlığı personeli ve mükellefi bilgilendirme çalışmaları yapılmadığı gibi

detaylı açıklamaların yapılmadığı da bilinmektedir, yapılan çalışmalar ise halen taslak aşamasındadır.

Türkiye, transfer fiyatlandırması sistemine geçiş sürecinde, altyapı çalışmalarını tamamlamalı, proje bazında çalışmalı, Hazine Müsteşarlığı, üniversiteler ve Maliye Bakanlığı gibi kurumlara mevzuatın hazırlanıp uygulanması sürecinde koordinatörlük yüklemelidir. Türkiye, bu değişimi bir an önce gerçekleştirerek, vergi bazının transfer fiyatlandırması yoluyla aşındırılması riskini ortadan kaldırmalı veya minimum düzeye indirmelidir.

KAYNAKÇA

AKBULUT, Ali Rıza, (2004) “Transfer Fiyatlandırması Sorununda Bir Adım Daha Geri:Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Mükelleflerin Vergilendirilmesi”, *Vergi Dünyası*, Sayı:271,Mart.

AKTAŞ, Mehmet, (2004), “Uluslar arası Transfer Fiyatlandırması Ve Türk Vergi Mevzuatında Uygulanma Olanakları”, Yaklaşım Yayıncılık A.Ş., Ankara, Şubat.

ASLAN, Emrullah, (2006), “Kurumlar Vergisinde Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı”, *Yüksek Lisans Tezi*, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BEYLİK, Ali, (2004a), “Transfer Fiyatlaması”, *Yaklaşım*, Ekim.

<http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2004104864.htm> (12.07.2007)

BEYLİK, Ali, (2004b), “Uluslararası Transfer Fiyatlaması Ve Karşı Düzenlemeler”, *E-yaklaşım*, Aralık.

<http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2004125075.htm> (24.06.2007)

DOĞRUSÖZ, A. Bumin, (2005), “Örtülü Kazanç Dağıtımı Ve Transfer Fiyatlandırması”, *Dünya*, 6 Mayıs.

[http://www.turmob.org.tr/turmob/basin/06-06-2005\(1\).htm](http://www.turmob.org.tr/turmob/basin/06-06-2005(1).htm) (12.06.2007)

DOĞAN, Gülçin, (2006), “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Ve İlişkili Kişi Kavramı”, *Yaklaşım*, Sayı:168,Aralık.

<http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2006128704.htm> (26.06.2007)

ERDİKLER, Şaban, (2007a), “Transfer Fiyatlandırması Ve Kavramları 1”, *Referans*, 6 Şubat.

http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=58437&YZR_KOD=95&ForArsiv=1 (25.05.2007)

ERDİKLER, Şaban, (2007b), “Transfer Fiyatlandırması Ve Kavramları 2”,
Referans, 13 Şubat.

[http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=58969&YZR_KOD=95
&ForArsiv=1](http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=58969&YZR_KOD=95&ForArsiv=1) (25.05.2007)

GÜNAYDIN, İhsan, (1999), “Uluslararası Transfer Fiyatlarının Vergisel Amaçları”, *Vergi Dünyası*, Sayı:216, Ağustos.

GÜNDÜZ, Zeki, (2007a), “Transfer Fiyatlaması Uygulamasında Neredeyiz”,
PriceWaterHouseCoopers Türkiye Eğitim Sunumu, İstanbul, Haziran.

<http://www.vergiportali.com>

GÜNDÜZ, Zeki, (2007b), Kişisel Görüşme, PriceWaterHouseCopers Türkiye Oratığı YMM, İstanbul.

GÜNER, M. Fatih, (2004), “Örtülü Kazanç Kavramı Çerçevesinde Transfer Fiyatlandırması Ve OECD Transfer Fiyatı Belirleme Yöntemleri”, *E-yaklaşım*, Eylül.

<http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2004094812.htm> (28.05.2007)

Hazine Müsteşarlığı, (2007), “2006 Uluslararası Doğrudan Yatırımlar”, Haziran.

IŞIK, İ. Ve Çankaya, M., (2005), “Serbest Bölgelere Satışlarda Örtülü Kazanç Konusunun Değerlendirilmesi II”, *Yaklaşım*, Sayı:152, Ağustos.

KAPUSUZOĞLU, Tuncay, (1998), “Transfer Fiyatlandırması Nedir?”,
Vergi Dünyası, Sayı:205, Eylül .

KAPUSUZOĞLU, Tuncay, (1999a), “Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Olarak A.B.D.’de Yapılan Yasal Düzenlemeler (I)” , *Vergi Dünyası*, Sayı:214, Haziran.

KAPUSUZOĞLU, Tuncay, (1999b) “Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Olarak A.B.D.’de Yapılan Yasal Düzenlemeler (II)”, *Vergi Dünyası*, Sayı:215, Temmuz.

KAPUSUZOĞLU, Tuncay, (2003), “Vergisel Yönden Transfer Fiyatlandırması”, 1.Baskı, Oluş Yayıncılık, İstanbul.

KIZILOT, Şükrü, (2002), “Türk Vergi Hukukunda Örtülü Kazanç Ve Örtülü Sermaye”, Yaklaşım Yayınları, Ankara.

KIZILOT, Şükrü, (2006), “Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu’nda Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı”, *Yaklaşım*, Sayı:165, Eylül.

<http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2006098454.htm> (02.07.2007)

KOYUNCU, Mesut, (2005), “Örtülü Sermaye Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Uluslar arası Transfer Fiyatlandırması”, *Yıldız Yayıncılık*, Hesap Uzmanları Derneği, İstanbul.

KÜÇÜKKAYA, Mehmet, (2005), “Vergi Hukuku Açısından Transfer Fiyatlandırması”, *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

NAZALI, Ersin, (2007), “Transfer Fiyatlandırması”, *E-yaklaşım*, Sayı:175, Eylül.

http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/read_frame.asp?file_name=2007079438.htm (01.09.2007)

OECD, (2001), “Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administration”, Paris.

ÖCAL, Erdoğan, (2006a), “Yeni Transfer Fiyatlandırması Uygulamasında Karşılaşılan Beklenen Sorunlar”, *Dünya*, 28 Ağustos.

[http://www.turmob.org.tr/turmob/basin/28-08-2006\(2\).htm](http://www.turmob.org.tr/turmob/basin/28-08-2006(2).htm) (22.02.2007)

ÖCAL, Erdoğan, (2006b), “Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu Transfer Fiyatlandırması (Örtülü Kazanç Dağıtımı) Konusunda Ne Getiriyor?”, *Yaklaşım*, Sayı:166, Ekim.

<http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2006108555.htm> (01.06.2007)

ÖCAL, Erdoğan, (2007), “Transfer Fiyatlandırması Karar ve Tebliğ Taslakları Üzerine”, *E-Yaklaşım*, Sayı:177, Eylül.

http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/read_frame.asp?file_name=2007099647.htm (01.09.2007)

ÖNCEL, Yenal, (2002), “Transfer Fiyatlaması, Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Vergilendirme”, İ.Ü.İktisat Fakültesi, *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, İstanbul,Seri:41.

PriceWaterHouseCoopers, “Transfer Fiyatlandırması Uygulamaları”, Eğitim Sunum CD’si, İstanbul, (2007)

SARAÇ, Mehmet, (2005), “Çok Uluslu Şirketlerde Transfer Fiyatlandırması Ve ABD Vergi Sisteminde Bu Konudaki Düzenlemeler”, *Vergi Dünyası*, Sayı:282.

SEVİĞ, Veysi, (2003), “Transfer Fiyatlandırması”, *Dünya*, 1 Ağustos,

<http://www.turmob.org.tr/turmob/basin/01-08-2003.htm> (10.01.2007).

SOYDAN, Billur Yaltı, (1995), “*Uluslararası Vergi Anlaşmaları*”, Beta Yayıncılık, Temmuz, İstanbul.

ŞENALP, Şükrü, (2006), “Örtülü Kazanç, Transfer Fiyatlandırması Ve İlişkili Taraf Kavramları”, Ocak.

http://www.alomaliye.com/ocak_06/sukru_senalp_ortulu_kazanc.htm (20.05.2007)

TANIŞ, Nalan, (2006), “Örtülü Sermaye Üzerinden Hesaplanan Faiz Ve Kur Farkı İle Transfer Fiyatlaması Nedeniyle Ortaya Çıkan Örtülü Kazancın “Kar

Payı” Olarak Değerlendirilmesinin Devlet Açısından Vergi Kaybına Neden Olacak Sonuçları”, *Yaklaşım*, Sayı:168, Aralık.

<http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2006128716.htm> (27.05.2007)

TANZI, Vito, (2001), “Globalization and the Work of Fiscal Termites”, Çev: Hüseyin Şen, *Vergi Dünyası*, Sayı:241. Eylül.

TAŞ, Bülent, (2007), Kişisel Görüşme, Gelir İdaresi Başkan Yardımcısı, Ankara

TÜRKKOT, Mustafa, (2005), “Transfer Fiyatlandırması Konusunda OECD Düzenlemeleri”, *E-Yaklaşım*, Sayı:28, Kasım.

<http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2005117391.htm> (27.05.2007)

UYANIK, Namık Kemal, (2006), “*Transfer Fiyatlandırma*”, TÜRMOB Yayınları, Seri:278, Ankara.

YAKAR, Soner ve ÜNAL, Elif N., (2007), “Transfer Fiyatlama ve Çok Uluslu İşletmeler Açısından Bir Değerlendirme”, *Vergi Sorunları*, Sayı:222, Mart.

YALTI, Billur, (2007), “Transfer Fiyatlandırmasında Vergi Anlaşması Uygulaması”, *Vergi Sorunları*, Sayı:222, Mart.

EKLER

Ek 1: 5520 Sayılı KVK 1 Seri Nolu Tebliğin Transfer Fiyatlandırmasıyla İlişkili Bölümleri

13. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı

Kurumlar Vergisi Kanununun 13. maddesine göre, kurumların, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunmaları durumunda, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılacaktır.

Mal veya hizmet alım ya da satımı; alım, satım, imalat ve inşaat, kiralama ve kiraya verme, ödünç para alınması ve verilmesi işlemleri ile ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren diğer işlemleri ifade etmektedir.

13.1. İlişkili kişi kavramı ve emsallere uygunluk ilkesi

İlişkili kişi; kurumların kendi ortakları, kurumların veya ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurum ile idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu ya da nüfuzu altında bulundurduğu gerçek kişi veya kurumları ifade eder. Ortakların eşleri, ortakların veya eşlerinin üstsoy ve altsoy ile üçüncü derece dahil yansoy hısımları ve kayın hısımları da ilişkili kişi sayılır.

Kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde veya bölgelerde bulunan kişilerle yapılmış tüm işlemler, ilişkili kişilerle yapılmış sayılır.

Emsallere uygunluk ilkesi; ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyat veya bedele uygun olmasını ifade eder.

Emsallere uygunluk ilkesi doğrultusunda tespit edilen fiyat veya bedellere ilişkin hesaplamalara ait kayıt, cetvel ve belgelerin ispat edici kâğıtlar olarak saklanması zorunludur.

13.2. Emsaline uygun fiyat veya bedelin tespitinde uygulanacak yöntemler

Kurumlar, ilişkili kişilerle yaptığı işlemlerde uygulayacağı fiyat veya bedelleri, aşağıdaki yöntemlerden işlemin mahiyetine en uygun olanını kullanarak tespit edeceklerdir.

1) Karşılaştırılabilir fiyat yöntemi: Bir mükellefin uygulayacağı emsallere uygun satış fiyatının, karşılaştırılabilir mal veya hizmet alım ya da satımında bulunan ve aralarında herhangi bir şekilde ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilerin birbirleriyle yaptıkları işlemlerde uygulayacağı piyasa fiyatı ile karşılaştırılarak tespit edilmesini ifade eder.

Bu yöntemin uygulanabilmesi için ilişkili kişilerle yapılan işlemin, birbirleriyle ilişkili olmayan kişilerin yaptıkları işlem ile karşılaştırılabilir nitelikte olması gerekmektedir. Buradaki karşılaştırılabilir nitelik kavramı, işleme konu mal veya hizmet ile işlemin koşullarının gerek ilişkili kişiler arasındaki işlemlerde, gerekse aralarında ilişki bulunmayan kişiler arasındaki işlemlerde benzer nitelikte olmasını ifade etmektedir.

2) Maliyet artı yöntemi: Emsallere uygun fiyatın, ilgili mal ve hizmet maliyetlerinin makul bir brüt kâr oranı kadar artırılması suretiyle hesaplanmasını ifade eder.

Buradaki uygun brüt kâr oranı, söz konusu mal veya hizmet alım veya satım anında ilişkisiz kişilere satılması halinde uygulanacak fiyatı yansıtan kâr oranını ifade etmektedir. Eğer koşullar uygunsa, işlemi yapan mükellefin bu mal veya hizmetlere ilişkin olarak ilişkisiz kişilerle yaptığı işlemlerde uyguladığı genel brüt kâr marjı ideal oran olacaktır. Karşılaştırma için gerekli işlem sayısı yetersizse, uygun brüt kâr oranı kıstası, söz konusu mal veya hizmetin ilişkisiz kişilere satılması halinde uygulanacak fiyatı yansıtan kâr oranı olarak dikkate alınacaktır. Bu yöntemin

özellikle hammadde ve yarı mamuller ile imal edilen mallara ilişkin işlemlerde uygulama alanı bulması öngörülmektedir.

3) Yeniden satış fiyatı yöntemi: Emsallere uygun fiyatın, işlem konusu mal veya hizmetlerin aralarında herhangi bir şekilde ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilere yeniden satılması halinde uygulanacak fiyattan, makul bir brüt satış kârı düşülerek hesaplanmasını ifade eder.

Bu yöntemde, emsallere uygun fiyat veya bedele ulaşmak için temel alınan unsur, aralarında herhangi bir bağlantı bulunmayan gerçek veya tüzel kişilere yapılması muhtemel satış ve bu satışta uygulanacak fiyat veya bedeldir. Varsayımlara dayalı olarak saptanan söz konusu fiyat veya bedelden uygun bir brüt satış kârı düşülerek ilgili işlem için emsallere uygun fiyata ulaşılabilecektir. Buradaki uygun brüt satış kârı, söz konusu mal veya hizmet için işlem anında uygulanabilecek, piyasa koşullarına göre belirlenen veya belirlenebilecek objektif nitelikte bir oran ile saptanan kârı ifade etmektedir. Bu kâr düşüldükten sonra da mal veya hizmetin ilişkili kişilere satılmasında uygulanabilecek emsallere uygun fiyata ulaşılabilecektir.

4) Diğer yöntemler: Emsallere uygun fiyata yukarıdaki yöntemlerden herhangi birisi ile ulaşma olanağı yoksa mükellef, işlemlerin mahiyetine uygun olarak kendi belirleyeceği diğer yöntemleri kullanabilir.

Emsallere uygun fiyat veya bedele ulaşmak için yukarıda yer verilen yöntemlerden en uygun olanının seçilmesinde öncelikle mükellefin ilişkisiz kişilerle yaptığı işlemlerde kullandığı fiyat veya bedel iç emsal olarak karşılaştırmaya esas ölçü alınacak olup bu şekilde kullanılan fiyat veya bedelin bulunmaması veya güvenilir olmaması halinde doğrudan benzeri nitelikteki mükellef veya kurumların işlemleri dış emsal olarak esas alınabilecektir. Ayrıca, burada önemli olan emsallere uygun fiyat veya bedelin en doğru ve güvenilir şekilde tespit edilmesi olup iç ve dış emsallerinin bir arada kullanımını da mümkündür.

13.3. Transfer fiyatlandırması yoluyla dağıtılan örtülü kazanç tutarlarının kâr payı sayılması ve yapılacak düzeltme işlemleri

Tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılan kazanç, Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunlarının uygulamasında, bu maddedeki şartların gerçekleştiği hesap döneminin son günü itibarıyla dağıtılmış kâr payı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan tutar sayılır. Ancak, örtülü kazanç dağıtımı yapılan kurumlarda bu düzeltmenin yapılabilmesi için örtülü kazanç dağıtan kurum adına tarh edilen vergilerin kesinleşmiş ve ödenmiş olması gerekmektedir.

Söz konusu kâr payının başka bir kuruma aktarılmış olması durumunda, bu kazanç iştirak kazancı olarak değerlendirilecek olup kâr payının dar mükellef kuruma, gerçek kişilere, vergiye tabi olmayan veya vergiden muaf herhangi bir kişi veya kuruma aktarılmış olması halinde, bu kâr payının net kâr payı kabul edilerek bu tutarın brüte tamamlanması sonucu bulunan tutar üzerinden kâr dağıtımına bağlı vergi kesintisi yapılması gerekecektir

ÖZGEÇMİŞ

03.09.1980 tarihinde Kars'ta doğdu.

İlköğretimi Meryem Köyü İlkokulu'nda tamamladıktan sonra ortaöğrenimini Çıldır Lisesi'nde tamamladı. Daha sonra 1999 yılında Sakarya Üniversitesi Bilgisayarlı Muhasebe ve Vergi Uygulamaları bölümünde ön lisansını tamamladı. Sakarya Üniversitesi İktisat bölümüne 1999 yılında dikey geçiş hakkı kazanarak 2002 yılında İktisat bölümünden mezun olarak lisansını tamamladı. 2003 yılında LES sınavında başarılı olarak Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yapmaya hak kazandı. 2004-2005 yıllarında İngilizce yabancı dili ve bilgisayar uzmanlık eğitimleri aldı. 10 yıllık muhasebe uygulamaları deneyimine sahip olan Ertürk, 2005 yılında Serbest Muhasebeci Mali Müşavir unvanını almaya hak kazandı. 01.01.2007 tarihinden itibaren aktif olarak İstanbul'da Mali Müşavirlik yapmaktadır.

Bugün yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.

Kültür gezileri, araştırma yapmak ve satranç ilgi alanlarıdır.